

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ
Η' ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΒΟΥΛΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ
ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ Β'
Πέμπτη 14 Φεβρουαρίου 2008

ΘΕΜΑΤΑ

ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. Συζήτηση επί Διαδικαστικού θέματος για την Αναθεώρηση του Συντάγματος, σελ. 5, 10, 11, 14
2. Συζήτηση επί της Αναθεώρησης του Συντάγματος (Γενικές Εισηγήσεις και τοποθετήσεις), σελ. 6, 7
3. Ανακοινώνεται η έγκριση από την Επιτροπή των ενότη- των, των προς Αναθεώρηση άρθρων του Συντάγματος, σελ. 7

ΟΜΙΛΗΤΕΣ

A. Επί Διαδικαστικού θέματος:

ΒΟΡΙΔΗΣ Μ.,	σελ. 14
ΔΕΝΔΙΑΣ Ν.,	σελ. 10
ΜΠΕΝΑΚΗ – ΨΑΡΟΥΔΑ Α.,	σελ. 5, 6, 7, 10, 11, 14
ΠΛΕΥΡΗΣ Α.,	σελ. 12, 14

B. Επί της Αναθεώρησης του Συντάγματος:

ΒΟΡΙΔΗΣ Μ.,	σελ. 18
ΓΚΙΟΥΛΕΚΑΣ Κ.,	σελ. 14
ΔΕΝΔΙΑΣ Ν.,	σελ. 16
ΚΑΝΤΑΡΤΖΗΣ Α.	σελ. 8
ΚΟΥΒΕΛΗΣ Φ.,	σελ. 11
ΜΠΕΝΑΚΗ – ΨΑΡΟΥΔΑ Α.,	σελ. 8, 12, 15, 16, 17, 18, 19
ΜΠΟΥΓΑΣ Ι.,	σελ. 17
ΜΠΟΥΡΑΣ Α.,	σελ. 16
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Π.,	σελ. 7
ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ – ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ Κ.,	σελ. 15
ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ Π.,	σελ. 6
ΠΛΕΥΡΗΣ Α.,	σελ. 12
ΣΑΛΜΑΣ Μ.,	σελ. 18

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Η' ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΒΟΥΛΗ

ΙΒ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΣΥΝΟΔΟΣ Α'

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ Β'

Πέμπτη 14 Φεβρουαρίου 2008

Αθήνα, σήμερα στις 14 Φεβρουαρίου 2008, ημέρα Πέμπτη και ώρα 10.24' συνήλθε σε συνεδρίαση στην Αίθουσα 150 του Μεγάρου της Βουλής η Επιτροπή Αναθεώρησης του Συντάγματος υπό την προεδρία της Προέδρου αυτής κ. **ΑΝΝΑΣ ΜΠΕΝΑΚΗ-ΨΑΡΟΥΔΑ**.

Κατά τη συνεδρίαση ήσαν παρόντες οι Βουλευτές κ.κ. Αγοραστός Κωνσταντίνος, Βαρβιτσιώτης Μιλτιάδης, Γκιουλέκας Κωνσταντίνος, Δένδιας Νικόλαος – Γεώργιος, Θαλασσινός Θεοφάνης, Χαλκίδης Μιχαήλ, Καραμάριος Αναστάσιος, Κεφαλογιάννης Εμμανουήλ, Μαρκογιαννάκης Χρήστος, Μαρκόπουλος Κωνσταντίνος, Μητσotάκης Κυριάκος, Μπεκίρης Μιχαήλ, Μπενάκη – Ψαρούδα Άννα, Μπούγας Ιωάννης, Μπούρας Αθανάσιος, Παναγιωτόπουλος Παναγιώτης (Πάνος), Παπακώστα-Σιδηροπούλου Κατερίνα, Πατριανάκου Φεβρωνία, Σαλμάς Μάριος, Τραγάκης Ιωάννης, Τρυφωνίδης Γεώργιος, Αλυσανδράκης Κωνσταντίνος, Κανταρτζής Αχιλλέας, Κουμπούρης Δήμος, Κουβέλης Φώτιος, Τσούκαλης Νικόλαος και Πλεύρης Αθανάσιος.

Παρέστη και ο Υπουργός Εσωτερικών κ. Προκόπης Παυλόπουλος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Άννα Ψαρούδα-Μπενάκη): Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, αρχίζει η συνεδρίαση.

Καλημέρα σας, και ελπίζω να με συγχωρήσετε για την βραχή μου φωνή αλλά μπήκα και εγώ στη χορεία των πασχόντων.

Καλωσορίζουμε εαυτούς και αλλήλους στην πρώτη, ουσιαστικά, συνεδρίαση της Επιτροπής Αναθεώρησης του Συντάγματος, κατά την οποία έχουμε την εντολή από την προηγούμενη Βουλή να ολοκληρώσουμε την Αναθεώρηση -την οποία αποφάσισε η προηγούμενη Βουλή- και μας παρέπεμψε σε αυτήν εδώ. Αυτή την απόφαση την επιβεβαίωσε και ο ελληνικός λαός με τις εκλογές.

Όπως ξέρετε, ήδη αρχίσαμε με καθυστέρηση. Όπως είδατε γι' αυτό παρακαλώ πολύ να έχετε υπ' όψιν σας ότι είναι η πρώτη συνεδρίαση και δεν ήθελα να αρχίσω με πέντε Βουλευτές. Στις 10.10' εγώ θα είμαι μέσα στην Αίθουσα και στις 10.15' θα αρχίζει η συνεδρίαση. Δεν είναι το ' να μαζευτούμε στις 10.15'! Αυτό θα τηρηθεί και γι' αυτό σας παρακαλώ πάρα πολύ να το λάβουμε σοβαρά υπ' όψιν.

Το δεύτερο στοιχείο για τη διεξαγωγή των εργασιών μας είναι ότι όπως και στις συνεδριάσεις των προηγούμενων επιτροπών θα κρατούνται στενογραφημένα Πρακτικά και θα μπαίνουν και στο διαδίκτυο. Επομένως, ας το έχετε υπ' όψιν σας όλοι οι συνάδελφοι και εγώ προσωπικά ότι πρέπει να είμαστε ακριβείς στις διατυπώσεις μας και σαφείς.

Η διαδικασία στην οποία εισερχόμαστε είναι γνωστό ότι είναι μία κορυφαία δημοκρατική και κοινοβουλευτική διαδικασία.

Έχει ιδιαίτερη σημασία, γιατί η πρωτοβουλία για τη διαδικασία αυτή προέρχεται από τους Βουλευτές και τη Βουλή. Η διαδικασία αποφασίζεται και διεξάγεται από την ίδια τη Βουλή και η απόφαση που λαμβάνεται στο τέλος είναι η απόφαση των Βουλευτών. Εξυπακούεται λοιπόν, ότι σε αυτήν τη δημοκρατική διαδικασία θα ακολουθήσουμε την εντολή, την οποία έχουμε λάβει από την Ολομέλεια, την προθεσμία η οποία μάς έχει τεθεί και την οποία μπορούμε να διαμορφώσουμε εναλλακτικά, καθώς και τους κανόνες που προβλέπονται στον Κανονισμό της Βουλής.

Η παρουσία του Υπουργού κ. Παυλόπουλου είναι ευπρόσδεκτη και τον ευχαριστούμε γι' αυτό. Είναι χρήσιμη, όχι τυπικά αναγκαία όπως αντιλαμβάνεστε, αλλά κατ' ουσίαν είναι αναγκαία είτε του κ. Υπουργού που έχει ενεργό ανάμειξη στα της Αναθεωρήσεως, είτε και άλλων Υπουργών που θα κρίνει η Κυβέρνηση ότι πρέπει να παρευρεθούν, για να εκφέρουν και την άποψη της Κυβέρνησης.

Γι' αυτό, κύριε Υπουργέ, σας καλωσορίζουμε και ευχόμαστε να είστε συχνά μαζί μας!

Είναι περιττό να τονίσω ποιο πνεύμα διαλόγου συνεργασίας και συνεννόησης θα ισχύει μεταξύ μας. Θα υπάρξει άνεση διαλόγου, χαλαρή διαμόρφωση των κανόνων, εφόσον το επιβάλουν οι ανάγκες, ώστε να καταλήξουμε, ει δυνατόν, σε κοινά αποδεκτές λύσεις, ώστε στο τέλος να έχουμε και ένα χειροπιαστό αποτέλεσμα επί της Αναθεωρήσεως.

Αντιλαμβάνομαι ότι θα διευκολύνει τις εργασίες μας, εάν έχουμε διατυπωμένα κείμενα διατάξεων. Στην προηγούμενη Βουλή, αυτό δεν ήταν αναγκαίο στην Επιτροπή, διότι η προηγούμενη Βουλή αποφάσισε την ανάγκη της Αναθεώρησης και τις γενικές γραμμές της Αναθεώρησης. Αλλά, δεν δεσμεύει εκατό τα εκατό την παρούσα Βουλή να διατυπώσει και να διαρρυθμίσει τους κανόνες δικαίου που θέλει να περιληφθούν στο Σύνταγμα κατά τον τρόπο που θεωρεί προσφορότερο και επιτυχέστερο.

Πρέπει να υπάρξει διατύπωση διατάξεων. Από δικής μου πλευράς, από την πλευρά του Προεδρείου, θα καταβάλω προσπάθεια να υπάρξει κάποιο κείμενο διατάξεων σύμφωνα με τις γενικές γραμμές της Αναθεώρησης που κατ' ανάγκη διατυπώθηκαν διεξοδικά από την κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Ωστόσο αυτό δεν αποκλείει όλα τα κόμματα, ενδεχομένως και μεμονωμένους Βουλευτές, εάν θελήσουν, να έχουν κάποια διατύπωση διάταξης, να την υποβάλλουν στο Προεδρείο και κατά τη διάρκεια της συζήτησης, αυτές οι διατυπώσεις θα τίθενται υπ' όψιν της Επιτροπής, ώστε η συζήτηση να γίνεται και πάνω σε ένα πιο σαφές κείμενο.

Μέχρι στιγμής πιστεύω ότι αυτά είναι αποδεκτά. Δεν ξέρω αν

υπάρχει κάποιο σχόλιο.

Θέλετε, κύριε Υπουργέ, να πείτε κάτι πριν μπειτε στις ενότητες;

ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ (Υπουργός Εσωτερικών): Θεωρώ αναγκαία, τη διευκρίνιση όπως είχα τονίσει και στην πρώτη φάση της αναθεώρησης, τόσο στην Επιτροπή όσο και στην Ολομέλεια ότι η παρουσία της Κυβέρνησης είναι συμβολική. Είναι γνωστό ότι η αναθεωρητική διαδικασία, κατά το γράμμα και το πνεύμα του άρθρου 110 του Συντάγματος, είναι αμιγώς κοινοβουλευτική. Η νομοθεσία της ανήκει στη Βουλή. Άρα η παρουσία της Κυβέρνησης δεν έχει το νόημα καμμίας ανάμειξης στις εργασίες της Επιτροπής. Ο εκπρόσωπος της Κυβέρνησης απλώς και μόνο διατυπώνει τις απόψεις της Κυβέρνησης εντελώς συμβουλευτικά προς την Επιτροπή. Με αυτήν την έννοια θα βρίσκεται ένας Υπουργός, εγώ, ή ο κ. Χατζηγάκης, εξαρτάται, ανάλογα από την απασχόληση του καθενός μας. Πάντως η γραμμή θα είναι ενιαία και, επαναλαμβάνω, ο λόγος από την πλευρά του Υπουργού θα είναι μόνον εκεί που θα είναι απαραίτητος για να μπορέσει να εκπληρώσει αυτήν την αποστολή την οποία σας διευκρίνισα προηγουμένως. Γι' αυτό και ιδίως στην πρώτη συνεδρίαση η παρουσία μου θα είναι και ολιγόλεπτη, γιατί δεν έχω να προσθέσω τίποτε στα

θέματα, αφού είναι γνωστό ότι είναι κυρίως θέματα εισηγητών. Πάντως, όποτε χρειαστεί οτιδήποτε από την πλευρά της Κυβέρνησης, θα είμαστε εδώ.

Ευχαριστώ πολύ, κυρία Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη – Ψαρούδα): Ευχαριστούμε πολύ, κύριε Υπουργέ.

Δεν νομίζω ότι υπάρχει άλλη παρατήρηση από τους συναδέλφους.

Θα ήθελα τώρα να προχωρήσουμε και να εγκρίνουμε τις ενότητες που σας έχουν διανεμηθεί και οι οποίες επίσης έχουν γίνει αντικείμενο συζήτησης μεταξύ του Προεδρείου.

Υπάρχει και μία ενδεικτική απαρίθμηση ημερομηνιών κάτω από τη σελίδα με τις ενότητες. Είναι έτσι τοποθετημένες, ώστε μία ενότητα να εξαντλείται σε μία ημέρα. Αλλά εάν υπάρξει ενδιαφέρον σε κάποια ενότητα να συνεχιστεί η συζήτηση, εφόσον ο χρόνος μέχρι τέλη Μαρτίου επαρκεί, δεν έχουμε κανέναν λόγο να μην το κάνουμε.

Σας έχει διανεμηθεί το κείμενο με τις ενότητες των άρθρων και κατατίθεται για τα Πρακτικά.

(Η προαναφερθείσα πρόταση για τη συζήτηση των άρθρων έχει ως εξής:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννας Μπενάκη-Ψαρούδα): Κύριοι συνάδελφοι, εγκρίνονται οι ενότητες όπως σας έχουν διανεμηθεί;

ΟΛΟΙ ΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ: Μάλιστα, μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη - Ψαρούδα): Η Επιτροπή ενέκρινε.

Έχουμε γενικούς εισηγητές από τα κόμματα και από την Νέα Δημοκρατία θα υπάρξει και ειδικός εισηγητής επί των ενότητων.

Σήμερα θα ασχοληθούμε με τη γενική συζήτηση επί της Αναθεώρησης. Θα γίνουν γενικές εισηγήσεις και τοποθετήσεις Βουλευτών εάν χρειαστεί, και θα προχωρήσουμε στην πρώτη ενότητα και στην δεύτερη την επόμενη εβδομάδα, την Τετάρτη και την Πέμπτη.

Προχωρούμε στο περιεχόμενο της Αναθεώρησης.

Ο εισηγητής της Νέας Δημοκρατίας, κ. Πάνος Παναγιωτόπουλος, έχει το λόγο για 20'.

ΠΑΝΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ευχαριστώ, κύρια Πρόεδρε.

Ας μου επιτραπεί για πολύ λίγο να κάνω μία ευρύτερη πολιτική αναφορά στο κλίμα μέσα στο οποίο ξεκινάει η Επιτροπή μας αυτήν την ουσιαστική διαδικασία.

Όπως πολύ σωστά είπατε, κυρία Πρόεδρε, πρόκειται για μία κορυφαία κοινοβουλευτική διαδικασία, που αποτελεί κομβικό σημείο για τη λειτουργία της ελληνικής πολιτείας, τη λειτουργία των πολιτειακών δομών, τη λειτουργία των θεσμών και του πολιτεύματος. Δεν θα αποφύγω όμως να κάνω μία γενικότερη πολιτική αναφορά. Διότι για να ξεκινήσει αυτή η διαδικασία, όπως προβλέπει το Σύνταγμα στην προαναθεωρητική φάση, συνέπραξαν και οι Βουλευτές της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης, δηλαδή οι Βουλευτές του ΠΑ.ΣΟ.Κ..

Κατά την παρούσα περίοδο βλέπουμε η Αξιωματική Αντιπολίτευση με επιλογές της ηγεσίας της να προτιμά να εμφανίζεται δια της απουσίας της, να δηλώνει την απουσία της σε όλα τα επίπεδα. Το είδαμε κατά τη διάρκεια της συζήτησης στην Επιτροπή Μορφωτικών Υποθέσεων χθες, το βλέπουμε κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων της Επιτροπής για την Αναθεώρηση του Συντάγματος και το βλέπουμε και σε άλλες διαδικασίες.

Θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι τη στάση των συναδέλφων της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης είμαι βέβαιος ότι δεν την επέλεξαν και είναι θέμα κομματικής πειθαρχίας, είναι επιλογή της ηγεσίας της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης, αποτελεί μία στάση γνήσια αντικοινοβουλευτική – αυτό πρέπει να το τονίσουμε – αποτελεί μία στάση που απάδει προς οποιαδήποτε αντίληψη θεώρησης και λειτουργίας του κοινοβουλευτισμού στην Ελλάδα. Είναι πρωτοφανής στάση –θα λέγαμε– για τα κοινοβουλευτικά χρονικά, με δεδομένο ότι κανείς δεν εμποδίζει τους συναδέλφους να είναι παρόντες, να καταγγέλλουν, να διαφωνούν, να απορρίπτουν, να προτείνουν. Προφανώς, το ΠΑ.ΣΟ.Κ. θέλει να ξεφύγει από τη δοκιμασία που σας προανέφερα, διότι το «ασκώ κριτική», το «καταγγέλλω», το «αντιπροτείνω» το «προβληματίζομαι» προϋποθέτουν θέσεις, κρίση, αξιολόγηση, δομημένη πολιτική αντίληψη, την οποία φαίνεται ότι στην παρούσα φάση η ηγεσία της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης δεν τη διαθέτει. Το τονίζω, το επισημαίνω, διότι η στάση που ακολουθείται είναι πρωτοφανής και δεν είναι μόνο στη διαδικασία της Επιτροπής Αναθεώρησης, αλλά την είδαμε και την εισπράξαμε και κατά τη διάρκεια της χθεσινής συνεδρίασης της Επιτροπής Μορφωτικών Υποθέσεων, όπου η παρουσία του ΠΑ.ΣΟ.Κ. υποδηλώθηκε δι' επιστολογράφου, δι' επιστολής που απεστάλη στην Πρόεδρο κ. Τσαρουχά.

Θα πω ότι είναι κρίμα, διότι εδώ δεν ήλθαμε να κάνουμε συζήτηση σε μία κλειστή λέσχη νομικών ή δημοσιολογούντων, να συζητήσουμε άνθρωποι οι οποίοι έχουμε τελειώσει τη νομική επιστήμη ή ενδιαφερόμαστε για τα δημόσια ή για τα θεσμικά ή για τα συνταγματικά προβλήματα του τόπου. Αυτή η συζήτηση και το περιεχόμενό της, τα διεξαγόμενα αυτής της διαδικασίας αφορούν και επηρεάζουν έμμεσα τη ζωή του Έλληνα και της Ελληνίδας. Βεβαίως, εάν θέλουν οι συμπολίτες μας μία απάντηση για το τι θα γίνει με την ανεργία, για το τι θα κάνουμε με το κυκλοφοριακό, για το τι θα κάνουμε με την τρύπα του όζοντος, για το τι θα κάνουμε με την ακρίβεια, η απάντηση αυτή δεν απορρέει άμεσα από το προϊόν της δουλειάς μας.

Επηρεάζεται όμως έμμεσα, συνολικά το επίπεδο ζωής, συνο-

λικά το πλαίσιο ζωής, διότι το Σύνταγμα είναι η κρηπίδωση, είναι το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα έλθει στη συνέχεια ο κοινός νομοθέτης να αναπτύξει τις δικές του πρωτοβουλίες, σύμφωνα με την αντίληψη που εκφράζει η εκάστοτε κυβερνώσα πλειοψηφία, για να διαμορφώσει συνθήκες που θα επηρεάσουν και τα προβλήματα της απασχόλησης και τα προβλήματα της καθημερινότητας και της ακρίβειας, του κόστους ζωής και τα προβλήματα ποιότητας ζωής. Άρα, θέτουμε το πλαίσιο μέσα στο οποίο ο κοινός νομοθέτης θα πάρει πρωτοβουλίες για να επηρεάσει προς το καλύτερο –θέλουμε να ελπίζουμε– τα ζητήματα της καθημερινότητας του Έλληνα και της Ελληνίδας.

Αυτό το πλαίσιο τίθεται εδώ και δεν τίθεται ούτε για ένα χρόνο, ούτε για δύο χρόνια. Είναι μεσομακροπρόθεσμη η πρωτοβουλία που ανέλαβε η Βουλή, είναι καθαρά πρωτοβουλία της Βουλής των Ελλήνων και κατά συνέπεια και πρέπει να προβληθεί και πρέπει να αξιολογηθεί ανάλογα και πρέπει να είναι σεβαστή από όλες τις πλευρές.

Για να κάνουμε μία σύντομη αναδρομή θα πρέπει να πούμε, κυρία Πρόεδρε, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, ότι το Σύνταγμα του 1975 με τις διαδοχικές αναθεωρήσεις που υπήρξαν από τότε μέχρι σήμερα έδωσε μία στέρεη βάση για να αναπτυχθεί αυτό που ονομάζεται μεταπολιτευτικό πείραμα κοινοβουλευτικής δημοκρατίας στην Ελλάδα. Παρά τα προβλήματα που υπήρχαν εδώ και τριάντα τέσσερα χρόνια, αυτό το Σύνταγμα δημιουργήσε μία στέρεη βάση για να αναπτυχθεί το πείραμα της Μεταπολίτευσης, το οποίο παρ' ότι μπορεί να έχει ελλείψεις, παρ' ότι μπορεί να έχει δυσλειτουργίες, παρ' ότι ακούγονται ενστάσεις για τα ζητήματα των κοινωνικών δικαιωμάτων κ.ο.κ., οφείλουμε να πούμε ότι έδωσε στη χώρα έναν κοινοβουλευτικό και δημοκρατικό βίο αδιάταχτο, έναν βίο πρωτόγνωρο για τα πολιτικά δεδομένα του νέου ελληνικού κράτους, όπως συγκροτήθηκε από τον αγώνα της απελευθέρωσης μέχρι σήμερα. Κατά τούτο θα πρέπει να το αξιολογήσουμε αυτό πολύ θετικά.

Επίσης πρέπει να πούμε και να αξιολογήσουμε με πολύ θετικό τρόπο τη συμβολή όλων των πολιτικών δυνάμεων από το 1975 μέχρι σήμερα, από τη Δεξιά μέχρι την Αριστερά, στο κοινό γίγνεσθαι, στην από κοινού δημιουργία θεσμών που άντεξαν, που προσέφεραν και που τοποθέτησαν από πλευράς πολιτικών δομών και πολιτικών δομών το μεταδικτατορικό ελληνικό κράτος στην πρώτη γραμμή μεταξύ των υπολοίπων ευρωπαϊκών κρατών.

Πρέπει να πούμε –για να μην γκρινιάζουμε στην Ελλάδα– ότι σε αρκετά πράγματα μπορεί να έχουμε πρόβλημα ή να παρουσιάζουμε θεσμική υστέρηση, αλλά σε άλλα πράγματα η Ελλάδα είναι πρωτοπόρος στην Ευρώπη, για να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους.

Η πιο πρόσφατη Αναθεώρηση, ενώ εισήγαγε σημαντικές βελτιώσεις, ταυτόχρονα εισήγαγε και ρυθμίσεις οι οποίες στην πορεία των ετών, πολύ γρήγορα αποδείχθηκαν αναποτελεσματικές ή ατελέσφορες ή ρυθμίσεις οι οποίες δημιούργησαν πρόβλημα και θα δημιουργήσουν σοβαρότερο πρόβλημα τις επόμενες δεκαετίες στην ομαλή εξέλιξη του πολιτικού βίου. Μία χαρακτηριστική είναι η ρύθμιση για το ασυμβίβαστο, η απaráδεκτη και ολισθηρά από συνταγματικής πλευράς, αλλά και ουσίας της πολιτικής αυτή ρύθμιση. Άλλες όμως υπήρξαν κατ'εξοχήν θετικές.

Μέσω αυτής της διαδικασίας έχουμε τη δυνατότητα να κατοχυρώσουμε τις αποτελεσματικές ρυθμίσεις και της τελευταίας Αναθεώρησης, να τις εμπεδώσουμε, αλλά κυρίως να προχωρήσουμε σε αλλαγές που δεν ήταν τότε δυνατό να υιοθετηθούν και ταυτόχρονα να διορθώσουμε κάποιες ρυθμίσεις της τελευταίας Αναθεώρησης οι οποίες αποδείχθηκαν και ατελέσφορες, αλλά και στην εφαρμογή τους αρνητικές σ' αυτό το μικρό, αλλά ουσιαστικό από πλευράς συμπερασμάτων διάστημα που διέρρευσε από τότε μέχρι σήμερα.

Θα υπεισέλθουμε στις ενότητες και εγώ και οι ειδικοί εισηγητές και έχουμε να πούμε πολλά όπως και οι συνάδελφοι που μετέχουν σ' αυτήν την κρίσιμη διαδικασία. Ακούμε συνεχώς να επαναλαμβάνονται κάποια πράγματα από διαφορετικά στόματα διαφορετικών πτερύγων της Βουλής εντός και εκτός Βουλής.

Αυτό που θέλω να ξεκαθαρίσω είναι ότι η Αναθεώρηση που προτείνουμε δεν συνιστά επίθεση εναντίον του δημοσίου χώρου, γιατί αυτό ακούγεται. Ακούγεται ότι στα πλαίσια του πνεύματος της παγκοσμιοποίησης, στα πλαίσια του πνεύματος κυριαρχίας των αγορών το οποίο σαρώνει την πολιτική σκέψη σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης, η Νέα Δημοκρατία έρχεται να προσαρμόσει και το συνταγματικό χάρτη. Ότι, δηλαδή, κατά κάποιο τρόπο ζητάει την ιδιωτικοποίηση του κοινωνικού χώρου, ζητάει τη συρρίκνωση του δημοσίου χώρου υπέρ του ιδιωτικού. Σε καμμία περίπτωση. Η Αναθεώρηση που προτείνουμε ενισχύει το κοινωνικό κράτος, ενισχύει το δημόσιο χώρο και επιτρέψτε μου να πω ότι το πνεύμα και το γράμμα της είναι απόλυτα σύμφωνα με την πολιτική φιλοσοφία και τα κεντρικά πολιτικά ιδεολογήματα της Νέας Δημοκρατίας. Δηλαδή, με το γεγονός ότι ελεύθερη αγορά δεν σημαίνει ασύδοτη αγορά, με το γεγονός ότι σε μία ευνομούμενη, σύγχρονη αστική κοινοβουλευτική δημοκρατία ο ιδιωτικός χώρος υπόκειται σε νόμους και σε δομές που αφορούν το καλό του ευρύτερου συνόλου και ακριβώς μέσα σ' αυτά τα πλαίσια κινούμαστε τόσο για την πρόταση που κάνουμε για το θέμα του άρθρου 24 –μιλάω για το θέμα του δασικού πλούτου της χώρας– όσο και για το θέμα των μεγάλων αλλαγών στην παιδεία. Και αναφέρομαι ειδικότερα στην πρότασή μας για το άρθρο 16.

Για μας –το τονίζω και το επισημαίνω– η παιδεία εξακολουθεί να αποτελεί δημόσιο αγαθό, όπως, επίσης και η υγεία εξακολουθεί να αποτελεί δημόσιο αγαθό. Θεωρούμε ότι αυτά τα δημόσια αγαθά πρέπει να παρέχονται σε όλους τους πολίτες της ευνομούμενης ελληνικής δημοκρατικής πολιτείας και να μην υπόκεινται σε εμπορευματοποίηση. Η ύπαρξη του ιδιωτικού τομέα δεν εμποδίζει σε τίποτε αυτά τα οποία πιστεύουμε και αυτά τα οποία προτείνουμε.

Κάτω απ' αυτά τα πλαίσια, ένα από τα πιο ξεχωριστά σημεία της προτάσεως της Νέας Δημοκρατίας αφορά το άρθρο 22, δηλαδή προτείνουμε να υπάρξει ρητή πρόβλεψη του ελληνικού κράτους να φροντίζει για τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής. Γνωρίζουμε –και θα τα πούμε στην πορεία των συζητήσεων όταν θα πάμε από ενότητα σε ενότητα– ότι υπάρχουν και άλλες προσεγγίσεις. Υπήρξε μία προσέγγιση από το Π.Α.ΣΟ.Κ., υπάρχει μία άλλη προσέγγιση από τα κόμματα της Αριστεράς.

Θέλω να ξεκαθαρίσουμε από την αρχή ότι εμείς δεν προσερχόμαστε ως Νέα Δημοκρατία στην αίθουσα αυτή, δηλαδή στις εργασίες της Επιτροπής Αναθεώρησης του Συντάγματος της ελληνικής πολιτείας, ούτε με αγκυλώσεις, ούτε έχοντας προαποφασίσει πράγματα από την αρχή μέχρι το τέλος, ούτε με διάθεση επιβολής των πάντων στους πάντες. Πιστεύουμε στο διάλογο, πιστεύουμε στη συναίνεση. Είμαστε έτοιμοι να συνομιλήσουμε με όλες τις πτέρυγες των κομμάτων που εκπροσωπούνται, των κομμάτων που είναι παρόντα σ' αυτήν την κορυφαία διαδικασία και να βρούμε λύσεις. Κομματικοί εγωισμοί, πολιτικές εγωπάθειες, κυβερνητικές αλαζονείες δεν έχουν θέση σ' αυτήν την Αίθουσα και δεν ταιριάζουν στο πολιτικό ήθος και στην πολιτική φιλοσοφία της Νέας Δημοκρατίας και ιδιαίτερα του Πρωθυπουργού και Αρχηγού του κόμματος, του Κώστα Καραμανλή.

Κατά συνέπεια, προς όλες τις πτέρυγες, προς όλες τις κατευθύνσεις λέμε: «Ελάτε να συζητήσουμε. Μπορεί και πρέπει να βρούμε λύση». Δεν μπορούμε με τη στάση μας, με εγωπάθειες, με μονομανίες, με το οποιοδήποτε αλαζονικό σύνδρομο να γίνουμε καταγέλαστοι στα μάτια της κοινής γνώμης της μαζευτήκαμε για να επιδοθούμε σε μία νομική και πολιτική εκζήτηση, να κάνουμε δηλαδή ένα «σαλόνι» πολιτικής παραφιλολογίας χωρίς να καταλήξουμε σε αποτέλεσμα. Απ' αυτήν την αίθουσα, όταν τελειώσει η διαδικασία την οποία προτείνετε και αποδεχθήκαμε, κυρία Πρόεδρε, θα πρέπει να είμαστε έτοιμοι να δώσουμε αποτέλεσμα.

Θα πρέπει να υπάρξει προϊόν αυτής της διαδικασίας, διότι αλλιώς θα αναλάβει ο καθένας βαρύτερες ευθύνες. Ο ελληνικός λαός θα δει ποιοι τορπίλισαν και ποιοι έλαβαν μέρος με ειλικρινή και εποικοδομητική διάθεση στη διαδικασία αυτή. Η διαδικασία αυτή δεν σηκώνει διακωμώδηση. Η διαδικασία αυτή δεν επιτρέπει μικροκομματικά και μικροπολιτικά παιχνίδια. Πρέπει

να φθάσουμε σε πέρας. Πρέπει να αναθεωρήσουμε διατάξεις του παρόντος συνταγματικού χάρτη και να φθάσουμε σε αποτέλεσμα, που να δικαιώνει τις προσδοκίες του Έλληνα και της Ελληνίδας, οτιδήποτε και αν ψηφίζουν.

Δεν θέλω να κουράσω περισσότερο, κυρία Πρόεδρε, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι. Θα μπορούσα να αναφερθώ στις βασικές ενότητες, αλλά θα το πράξουμε στη συνέχεια. Ήθελα να μείνω σ' αυτές τις κεντρικές πολιτικές αρχές, από τις οποίες θα εμφορούνται όλες οι προτάσεις τις οποίες καταθέτει εδώ η Νέα Δημοκρατία, όπως σας είπα, με δεδομένη την πρόθεσή μας να συμμετάσχουμε με ουσιαστικό τρόπο σ' αυτές τις διαδικασίες, να έχουν ουσιαστικό περιεχόμενο αυτές οι διαδικασίες και να συνδιαμορφώσουμε το τελικό κείμενο αλλαγών στο Σύνταγμα, χωρίς να ανατρέχουμε ούτε καν στον αριθμό των Βουλευτών του κάθε κόμματος εδώ. Εμείς θεωρούμε ότι πρέπει από κοινού να συμμετάσχουμε και αν θέλετε, θα απορρίψουμε και την κομματική αριθμητική, διότι, όπως είπα, ούτε αλαζονεία, ούτε μονομανία, ούτε κομματική και πολιτική εγωπάθεια πρέπει να υπάρξει.

Ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Ψαρούδα-Μπενάκη): Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Παναγιωτόπουλο για την εισήγησή και για τις εποικοδομητικές του παρατηρήσεις.

Το λόγο έχει ο εισηγητής του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας και Α' Αντιπρόεδρος της Επιτροπής κ. Αχιλλέας Κανταρτζής.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΚΑΝΤΑΡΤΖΗΣ (Α' Αντιπρόεδρος της Επιτροπής): Ευχαριστώ, κυρία Πρόεδρε.

Είναι γνωστό βεβαίως ότι η διαδικασία της Αναθεώρησης του Συντάγματος δεν είναι ταυτοσημή με τη διαδικασία ψήφισης των νομοσχεδίων, δεν γίνεται δηλαδή η γνωστή διαδικασία συζήτησης και ψήφισης επί της αρχής, επί των άρθρων και επί του συνόλου. Παρόλα αυτά, συνηθίζεται κάθε φορά πριν ξεκινήσουμε τη συζήτηση στα άρθρα, πριν μπούμε στη συζήτηση της αναθεώρησης των άρθρων να γίνεται μία γενικότερη συζήτηση για την αναγκαιότητα Αναθεώρησης του Συντάγματος. Με την ευκαιρία, λοιπόν, αυτή θα ήθελα να πω και εγώ τις δικές μας σκέψεις, τις δικές μας απόψεις, οι οποίες βεβαίως δεν είναι άγνωστες, αφού επανειλημμένα έχουν διατυπωθεί και μέσα και έξω από τη Βουλή.

Πρώτο ερώτημα: Χρειάζεται Αναθεώρηση το Σύνταγμα; Εμείς λέμε ναι, το Σύνταγμα αυτό χρειάζεται Αναθεώρηση, γιατί το ισχύον Σύνταγμα –αναφέρομαι στο Σύνταγμα του 1975 με όλες τις τροποποιήσεις που έγιναν στην πορεία– είναι κατά βάση ένα Σύνταγμα το οποίο έρχεται να κατοχυρώσει την εξουσία του μεγάλου κεφαλαίου, να διευκολύνει την πορεία ενσωμάτωσης της χώρας μας στη νέα τάξη πραγμάτων και στις διάφορες διακρατικές ενώσεις, τους ιμπεριαλιστικούς οργανισμούς, όπως χαρακτηρίζουμε εμείς την Ευρωπαϊκή Ένωση, το ΝΑΤΟ και μια σειρά άλλους παρόμοιους οργανισμούς.

Η διακηρυγμένη τυπική ισότητα, που είναι χαρακτηριστικό όλων των αστικών Συνταγμάτων, αποτελεί τη βάση για την αναπαραγωγή σε όλο και μεγαλύτερη έκταση της κοινωνικής ανισότητας, τη διεύρυνση του χάσματος ανάμεσα στους πλούσιους και στους φτωχούς. Για παράδειγμα, μπαίνει το ερώτημα πόσο ίσος μπορεί να είναι ο επιχειρηματίας με τον εργάτη στις διαπραγματεύσεις οι οποίες έρχονται. Στην πράξη, λοιπόν, η διακηρυγμένη αυτή τυπική ισότητα αποτελεί τη βάση για την αναπαραγωγή και τη διεύρυνση της κοινωνικής ανισότητας σε όλο και μεγαλύτερη έκταση.

Οι όποιες ειδικές διακηρύξεις υπήρχαν στο ισχύον Σύνταγμα, οι οποίες και αντανάκλουν τον τότε συσχετισμό δυνάμεων, όταν το εργατικό κόμμα, το λαϊκό κίνημα δρούσε σε τελείως διαφορετικές συνθήκες, είτε έμεναν γράμμα κενό σε πολλές περιπτώσεις είτε έγινε συστηματική προσπάθεια για να υποσκαφτούν, συστηματική προσπάθεια ώστε στην πράξη να περιοριστούν και αν είναι δυνατόν κάποιες κατακτήσεις, να εκμηδενιστούν.

Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πολλές τέτοιες περιπτώσεις. Για παράδειγμα, διακηρύσσεται το δικαίωμα στη συνδικαλιστική ελευθερία, το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και του συνε-

ταιριζέσθαι, αλλά στην πράξη, όμως, έμπαιναν τόσοι και τέτοιοι περιορισμοί και γινόταν τέτοια προσπάθεια, ώστε τα δικαιώματα αυτά να αφυδατώνονται. Υπήρχαν δικαιώματα τα οποία να μην αναγνωρίζονται στο Σύνταγμα, αλλά στην πράξη όμως παραμένουν γράμμα κενό, παραμένουν ανεφάρμοστα. Πάρτε, για παράδειγμα, τη διακήρυξη για τα δικαιώματα στην εργασία, το δικαίωμα στην κατοικία και σε μια σειρά άλλα κοινωνικά δικαιώματα. Πώς μπορούσαν να εξασφαλιστούν αυτά μέσα στο ισχύον κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό σύστημα;

Μπορεί, για παράδειγμα, να λυθεί το πρόβλημα της ανεργίας, όσο η οικονομία κινείται με κριτήριο το κέρδος, όσο τα μέσα παραγωγής δεν θα ανήκουν στην ιδιοκτησία της κοινωνίας που θα λειτουργεί κάτω από εργατικό, λαϊκό έλεγχο και σχεδιασμό; Κατά τη γνώμη μας δεν μπορεί να λυθεί.

Η προηγούμενη ευρεία Αναθεώρηση που έγινε επί ΠΑ.ΣΟ.Κ, γιατί ήταν ευρεία Αναθεώρηση, κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα δεν είχε φυσικά να διορθώσει όλα αυτά τα προβλήματα, αλλά ήταν μία Αναθεώρηση η οποία μας πήγε συνολικά προς τα πίσω και όχι μπροστά. Ήταν μία Αναθεώρηση η οποία ήθελε να διευκολύνει τη διαδικασία της ενσωμάτωσης της χώρας μας στις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κατ' επέκταση την υλοποίηση των κοινοτικών πολιτικών.

Θυμίζω, για παράδειγμα, την αναθεώρηση του άρθρου 28 του Συντάγματος που την ερμηνευτική δήλωση η οποία μπήκε για τη συμμετοχή της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Θυμίζω, για παράδειγμα, την αναθεώρηση του άρθρου 24 του Συντάγματος, η οποία έγινε προς αρνητική κατεύθυνση, σε κατεύθυνση που διευκόλυνε ένα επιπλέον χτύπημα στην προστασία του περιβάλλοντος και γενικότερα με αρνητικές αλλαγές, όσον αφορά την προστασία του δασικού πλούτου της χώρας μας. Θυμίζω τις αλλαγές οι οποίες έγιναν είτε με αστερίσκους είτε με διάφορες «ρήτρες» - σχήμα λόγου είναι αυτό - και χαλάρωναν την απόλυτη προστασία η οποία υπήρχε σε ορισμένα βασικά ατομικά δικαιώματα, τα οποία εμπόδιζαν να υλοποιηθούν διάφορες αποφάσεις οι οποίες στρέφονταν κατά των δημοκρατικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, όπως, για παράδειγμα το δικαίωμα της προστασίας του απορρήτου. Η αναθεώρηση του άρθρου 9, αν δεν απαιτώμαι και μιας σειράς άλλων διατάξεων, αποτέλεσε τη βάση για να νομιμοποιηθούν και η Συμφωνία Σένγκεν και μία σειρά άλλες παρόμοιες διατάξεις.

Οι όποιες θετικές αλλαγές είχαν γίνει εκείνη την περίοδο, ήταν πίσω σε σχέση με αυτά που ήδη είχαν κατακτήσει οι εργαζόμενοι στην πράξη και γινόταν και μία προσπάθεια να υπονομευθούν. Πάρτε, για παράδειγμα, το δικαίωμα της πολιτικής δραστηριότητας των δημοσίων υπαλλήλων. Βεβαίως, από το Σύνταγμα του 1975 μέχρι το 2001 ήταν απαγορευμένη, στην πράξη, όμως, τι είχε γίνει; Στην πράξη το δικαίωμα αυτό είχε κατακτηθεί. Ήταν γνωστό ότι όλα τα κόμματα μπορούσαν να έχουν ως μέλη τους δημοσίους υπαλλήλους και δεν περίμεναν φυσικά την Αναθεώρηση του Συντάγματος για να αναπτύξουν οι δημόσιοι υπάλληλοι την πολιτική τους δραστηριότητα. Όμως και σε αυτές τις περιπτώσεις που έγιναν τέτοια βήματα, ήταν πίσω από αυτά που είχαν κατακτήσει οι εργαζόμενοι στην πραγματικότητα.

Γι' αυτό υπενθυμίζω ότι στην προηγούμενη Αναθεώρηση του 2001, το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας είχε καταγγείλει τη συνολική κατεύθυνση στην οποία κινούνταν, η οποία μας πήγαινε προς τα πίσω και όχι προς τα εμπρός και είχε στηριχθεί φυσικά και από τα δύο μεγάλα κόμματα. Άλλωστε η συντριπτική πλειοψηφία των διατάξεων είχε ψηφιστεί από κοινού και από την τότε Κυβέρνηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ, αλλά και από την τότε Αξιωματική Αντιπολίτευση, τη Νέα Δημοκρατία.

Επομένως, επανέρχομαι στο ερώτημα, εάν το Σύνταγμα χρειάζεται Αναθεώρηση. Εμείς λέμε, ναι, χρειάζεται, αλλά σε διαφορετική κατεύθυνση από αυτή που κινούνται οι προτάσεις και της Νέας Δημοκρατίας και του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Φυσικά δεν λείπουν οι διακηρύξεις και από τα δύο κόμματα για την ενίσχυση των κοινωνικών δικαιωμάτων και των ελευθεριών. Όμως, ανεξάρτητα από το αν αλλάξουν οι διατάξεις αυτές προς θετική κατεύθυνση, στην πράξη η πολιτική τους κινείται σε εντελώς αντίθετη κατεύθυνση. Όσες λέξεις και εάν υπάρξουν, όσες διατυπώσεις

και αν γίνουν για τη λεγόμενη κοινωνική συνοχή και την προστασία των φτωχών στρωμάτων, η πολιτική που ακολουθείται, αναπαράγει συνεχώς σε μεγαλύτερη κλίμακα και οξύνει τα προβλήματα των εργαζομένων.

Η κεντρική ιδέα και οι αλλαγές παρουσιάζονται και στις προτάσεις των δύο κομμάτων. Θυμίζω ότι η διαδικασία Αναθεώρησης προέκυψε σχεδόν ταυτόχρονα. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. είχε διακηρύξει αμέσως μόλις πέρασε η πενταετία, την πρόθεσή του να ξεκινήσει. Ο Πρωθυπουργός την εξήγγειλε κατά τη συζήτηση του προϋπολογισμού. Αμέσως μετά, τα δύο κόμματα κατέθεσαν τις προτάσεις τους. Οι προτάσεις και των δύο κομμάτων είναι σχεδόν ταυτόσημες, κινούνται σχεδόν στην ίδια κατεύθυνση.

Αναφέρομαι στο μεγαλύτερο τους μέρος και το πιο σημαντικό. Ποιο είναι το κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα των προτάσεων αυτών; Το κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα είναι να φύγουν από τη μέση όποια εμπόδια είχαν απομείνει από την προηγούμενη Αναθεώρηση, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η επιχειρηματική δραστηριότητα, η ακόμα μεγαλύτερη συσσώρευση του πλούτου στα χέρια των μεγάλων επιχειρήσεων, του μεγάλου κεφαλαίου, η πορεία ενσωμάτωσης της χώρας μας στις διαδικασίες της καπιταλιστικής ενοποίησης και η πορεία ιδιωτικοποιήσεων και εμπορευματοποίησης.

Φυσικά, δεν είναι παράξενο που οι προτάσεις των δύο μεγάλων Κομμάτων, και της Νέας Δημοκρατίας και του ΠΑ.ΣΟ.Κ., ήταν παράλληλες, ήταν σχεδόν ταυτόσημες. Αντανακλούν την ταύτιση της στρατηγικής των δύο Κομμάτων σε όλα τα μεγάλα ζητήματα, στις ιδιωτικοποιήσεις, στην ανατροπή των εργασιακών σχέσεων και σε μία σειρά από άλλα παρόμοια, όπως στη διεύρυνση της εμπορευματοποίησης σε τομείς όπως η υγεία και η πρόνοια κ.λπ..

Χαρακτηριστική είναι η ταύτισή τους σε κεντρικά άρθρα, σε κεντρικά ζητήματα Αναθεώρησης του Συντάγματος. Θυμίζω το άρθρο 16, όπου υπάρχει ταυτόσημη πρόταση και από τη Νέα Δημοκρατία και από το ΠΑ.ΣΟ.Κ.. Θυμίζω το άρθρο για την Τοπική Αυτοδιοίκηση, όπου η αλλαγή του θα έχει σαν αποτέλεσμα να διευκολυνθεί η πορεία εμπορευματοποίησης σε τομείς της υγείας και της πρόνοιας και των άλλων κοινωνικών υπηρεσιών, μέσα από τη μεταβίβαση αρμοδιοτήτων, απαλλάσσοντας το κράτος και το μεγάλο κεφάλαιο από βασικές τους υποχρεώσεις.

Θυμίζω, ακόμη, τη σύμπτωση των δύο μεγάλων Κομμάτων, την επιμονή τους να έλεγα καλύτερα, στην επιλογή της ηγεσίας της δικαιοσύνης από την εκάστοτε κυβέρνηση. Θυμίζω τη συμφωνία τους, την εμμονή τους να μην αλλάξει το άρθρο του Συντάγματος, ώστε να καταστεί δυνατό να ξεπερνώνται τα όποια συνταγματικά προβλήματα υπάρχουν, για την μονιμοποίηση, για παράδειγμα, των συμβασιούχων. Θυμίζω, επίσης, τη συμφωνία για την κατάργηση της διάταξης για το βασικό μέτοχο.

Με την ευκαιρία αυτή, θα ήθελα να πω το εξής: Επειδή άκουσα προηγουμένως τον κ. Παναγιωτόπουλο να λέει «ας αφήσουμε στην άκρη τις όποιες διαφορές και ας καθίσουμε να συζητήσουμε», θα ήθελα να πω ότι κανένας μας δεν προέρχεται από παρθενογένεση. Όλα τα κόμματα, κι εσείς κι εμείς και κάθε κόμμα, έχει παρελθόν, έχει διακηρυγμένες θέσεις, έχει διακηρυγμένη πολιτική και κυρίως έχει μία πρακτική. Επομένως, είναι γνωστοί οι βασικοί άξονες, γνωστές οι βασικές θέσεις, γνωστή η βασική κατεύθυνση την οποία ακολουθεί το κάθε κόμμα.

Θα ήθελα τώρα να σταθώ σε ορισμένα βασικά άρθρα στα οποία είμαστε αντίθετοι και να εξηγήσω με δύο λόγια την αντίθεσή μας. Είμαστε αντίθετοι στην αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος. Το ζήτημα δεν αφορά απλώς και μόνο την ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων, έστω και αν βαφτίζονται «μη κερδοσκοπικά πανεπιστήμια». Το ζήτημα και το πρόβλημα είναι πολύ βαθύτερο, καθώς η αλλαγή του άρθρου 16 του Συντάγματος ανοίγει το δρόμο ώστε να λειτουργεί η ανώτατη εκπαίδευση με κανόνες της αγοράς. Έτσι, αργά ή γρήγορα, θα συμπαράσχει και τα εναπομείναντα δημόσια Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα στο να λειτουργούν κάτω από τους ίδιους όρους, κάτω από τις ίδιες προϋποθέσεις με τις οποίες λειτουργούν και τα ιδιωτικά.

Είναι, μάλιστα, προφανές ότι αυτή η αλλαγή δεν θα περιοριστεί στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης, αλλά θα συμπαράσχει στην πορεία της και τους υπόλοιπους τομείς της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Θα είναι το καθοριστικό πλήγμα για την κατάργηση των όσων έχουν απομείνει από το δημόσιο, δωρεάν χαρακτήρα της εκπαίδευσης.

Είμαστε αντίθετοι στην αναθεώρηση του άρθρου 24, στο διαχωρισμό δασών και δασικών εκτάσεων. Αυτή η αλλαγή θα επιφέρει ένα ακόμα συντριπτικό πλήγμα στην προστασία του περιβάλλοντος, το οποίο δοκιμάζεται από πολλούς παράγοντες. Ανοίγει το δρόμο και την όρεξη στα κερδοσκοπικά επιχειρηματικά συμφέροντα, είτε αυτά ονομάζονται κατασκευαστικές επιχειρήσεις, είτε ξενοδοχειακοί όμιλοι, είτε και εγώ δεν ξέρω πώς αλλιώς, οι οποίοι εποφθαλμιούν να αξιοποιήσουν την κάθε γωνιά και από τον κάθε ορεινό όγκο, αλλά και από άλλες περιοχές, οι οποίες αποτελούν σήμερα το φιλέτο για την ανάπτυξη της κερδοσκοπικής δραστηριότητας.

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. δεν συμφωνούσε στην αναθεώρηση του άρθρου 24 όχι γιατί ήταν αντίθετο σ' αυτές τις επιδιώξεις, αλλά γιατί θεωρούσε ότι ήταν επαρκής η αναθεώρηση που είχε γίνει επί των δικών του ημερών, ώστε όλα αυτά τα ζητήματα να μπορούν να επιλύονται και να προωθούνται χωρίς περαιτέρω αναθεώρηση του άρθρου 24.

Είμαστε αντίθετοι στην αναθεώρηση του άρθρου 28. Ήλθε το ΠΑ.ΣΟ.Κ. και μας έβαλε την ερμηνευτική διάταξη για τη συμμετοχή της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο ελληνικός λαός δεν ρωτήθηκε ποτέ με δημοψήφισμα. Παρ' όλα αυτά, μπήκε η συνταγματική διάταξη.

Έρχεται τώρα η πρόταση της Νέας Δημοκρατίας και λέει όλες αυτές οι συμφωνίες να μπορούν να επικυρώνονται με ακόμη μικρότερη πλειοψηφία και να μην πάμε στον ελάχιστο αριθμό της αυξημένης πλειοψηφίας που απαιτούνταν μέχρι σήμερα.

Είμαστε αντίθετοι στην αναθεώρηση του άρθρου 29 που αναφέρεται στα οικονομικά και τη λειτουργία των κομμάτων. Πολλή συζήτηση έγινε για τη διαφάνεια στο πόθεν έσχες των Βουλευτών, αλλά και στα οικονομικά των κομμάτων. Η πρόταση να πάει ο έλεγχος σε Δικαστικό Σώμα, βάζοντας μάλιστα και την έννοια της βασικής χρηματοδότησης από το κράτος, μπορεί να μας οδηγήσει –ας το πω καθαρά– σε επικίνδυνες καταστάσεις, ανεξάρτητα από όποιες προθέσεις μπορεί να υπάρχουν.

Υπάρχουν φωνές και στα δύο Κόμματα οι οποίες λένε να καταργηθεί εντελώς η χρηματοδότηση των κομμάτων από τα μέλη τους, από τους οπαδούς τους. Αν περάσουν τέτοιες διατάξεις, ιδιαίτερα αν ο έλεγχος γίνεται από μία χειραγωγημένη δικαιοσύνη, μπαίνει το ερώτημα πού θα οδηγηθούμε, σε περίοδο οξύνσης. Μπορεί να οδηγηθούμε σε διώξεις των μη αρεστών κομμάτων.

Σε κάθε περίπτωση, εμείς λέμε ότι στηριζόμαστε στις συνδρομές και τις ενισχύσεις των μελών, των φίλων και των οπαδών μας. Αυτό το δικαίωμά μας δεν το απεμπολούμε, δεν παραιτούμαστε, δεν το εκχωρούμε. Από τα λαϊκά στρώματα αντλούμε τους βασικούς μας οικονομικούς πόρους. Η κρατική χρηματοδότηση είναι ένα ελάχιστο ποσοστό στα οικονομικά έσοδα του Κόμματός μας και επομένως αυτό το δικαίωμα δεν μπορούμε να το διαπραγματευτούμε.

Επαναλαμβάνω ότι όσο και αν φαίνεται κάπως λογικοφανής αυτή η διάταξη, στην πραγματικότητα μπορεί να οδηγήσει σε διώξεις μη αρεστών κομμάτων, εμποδίζοντας την ελεύθερη δραστηριότητα.

Είμαστε αντίθετοι στις διατάξεις για την κατοχύρωση του συνταγματικού δικαστηρίου, που θα έχουν σαν αποτέλεσμα την κατάργηση του διάχυτου ελέγχου της συνταγματικότητας που ίσχυε μέχρι σήμερα. Κύριος στόχος είναι να βγάλουν από τη μέση τα εμπόδια που έμπαιναν από το Συμβούλιο της Επικρατείας, για να ξεκαθαρίζονται γρήγορα οι όποιες εκκρεμότητες, ώστε να μην υπάρχουν αμφισβητήσεις που εν πάση περιπτώσει μπορεί να δυσκολεύουν τους επιχειρηματίες.

Είμαστε αντίθετοι στην αναθεώρηση του άρθρου 102 του Συντάγματος για την Τοπική Αυτοδιοίκηση, το είπα και προηγουμένως. Η αναθεώρηση του άρθρου 102 για την Τοπική

Αυτοδιοίκηση είναι αναθεώρηση που θα ανοίξει το δρόμο ώστε να μπορέσει να λειτουργήσει ακόμη περισσότερο το μακρύ χέρι του κράτους, να γίνει ο φορέας για την υλοποίηση πολιτικών που θα οδηγήσουν στην ιδιωτικοποίηση και την εμπορευματοποίηση στους τομείς της υγείας και της πρόνοιας και σε άλλες κοινωνικές παροχές. Εκεί, άλλωστε, στοχεύουν και ο «Καποδίστριας II» και η διοικητική αναδιάρθρωση της χώρας, για την οποία είναι ταυτόσημες και οι θέσεις των δύο μεγάλων Κομμάτων.

Για να μην σας κουράζω περισσότερο, θα σας πω ότι είμαστε αντίθετοι στην παραπέρα ολοκλήρωση της άρσης της μονιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων που αξιοποιεί τα προηγούμενα βήματα του ΠΑ.ΣΟ.Κ.. Επαναλαμβάνω ότι οι βασικές διατάξεις των δύο μεγάλων Κομμάτων ήταν ταυτόσημες στη στρατηγική τους κατεύθυνση.

Η δική μας πρόταση Αναθεώρησης του Συντάγματος κινείται σε μία διαφορετική κατεύθυνση. Καταθέσαμε αναλυτικά και στην προηγούμενη Βουλή –βεβαίως δεν είχαμε τον απαιτούμενο αριθμό για να μπει σε ψηφοφορία– την πρότασή μας, η οποία παραμένει και σήμερα επίκαιρη. Είναι μία πρόταση η οποία κινείται σε κατεύθυνση διεύρυνσης της λαϊκής κυριαρχίας και των δημοκρατικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, στην κατάργηση των διαφόρων συμφωνιών και συμβάσεων που επιτρέπουν τον περιορισμό της κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας μας.

Η δική μας πρόταση κινείται στην κατεύθυνση της διεύρυνσης των κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων των εργαζομένων και στη θεσμοθέτηση μέτρων για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, όσο, εν πάση περιπτώσει, αυτό είναι δυνατόν στις σημερινές συνθήκες και στη δημόσια διοίκηση.

Και κυρίως, το πιο βασικό είναι ότι η δική μας πρόταση αφήνει ανοιχτό το δρόμο για τις όποιες επιλογές θέλει να αποφασίσει ο ελληνικός λαός. Δεν μπορεί με τέτοιου είδους περιορισμούς, να προκαταλαμβάνεται για το μέλλον, για παράδειγμα, η συνταγματική κατοχύρωση της συμμετοχής της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση για οτιδήποτε αποφασίσει ο λαός μας ελεύθερα. Αυτό δεν είναι το Σύνταγμα που θα θέλαμε.

Είναι προφανές ότι οι δικές μας προτάσεις δεν μπορούν να υλοποιηθούν μ' αυτό το συσχετισμό δυνάμεων. Χρειάζεται ριζική αλλαγή του συσχετισμού των δυνάμεων. Δεν είναι προτάσεις οι οποίες μπορούν να υλοποιηθούν από Κεντροδεξιές και Κεντροαριστερές κυβερνήσεις είτε μονοκομματικές είτε στα πλαίσια συμμαχικών κυβερνήσεων, σαν αυτές που γνωρίσαμε στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είναι προτάσεις, οι οποίες προϋποθέτουν ριζική αλλαγή του συσχετισμού των δυνάμεων, προτάσεις οι οποίες θα φέρουν το λαό στο επίκεντρο των εξελίξεων και θα αφήνουν ανοικτό το δρόμο για την κοινωνική προκοπή.

Σας ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Κανταρτζή.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, ήθελα να επισημάνω ότι επειδή την άλλη εβδομάδα θα συζητήσουμε τα άρθρα 14, 17, 20, 22 τη μία μέρα και αν τελειώσουμε θα συζητήσουμε το άρθρο 16 την επομένη, όποια κόμματα ή συνάδελφοι θέλουν να διατυπώσουν κείμενο διατάξεων πάνω σ' αυτά τα άρθρα, μπορούν μέσω της υπηρεσίας να μου το στείλουν, για να μπορέσω να το θέσω υπ' όψιν σας.

Επίσης, όσοι συνάδελφοι θέλουν να μιλήσουν μετά τους εισηγητές, επίσης, μπορούν να το δηλώσουν.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ-ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΕΝΔΙΑΣ: Κυρία Πρόεδρε, μου επιτρέπετε επί της διαδικασίας;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ορίστε, κύριε Δένδια.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ-ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΕΝΔΙΑΣ: Δεδομένου ότι μιλάμε για το Σύνταγμα της χώρας, θα μου επιτρέψετε να πω, πως θα ήταν αδύνατη μία προσέγγιση στην οποία συνάδελφοι θα βρισκότουσαν μπροστά σε μία διατύπωση το πρωί μιας ημέρας, όταν μετά από δέκα, είκοσι, τριάντα ή σαράντα λεπτά θα έπρεπε να λάβουν θέση επ' αυτής της διατύπωσης.

Θεωρώ ότι θα πρέπει να υπάρξει θεσμοθετημένα κατάθεση

των προτάσεων τουλάχιστον των κομμάτων επί της συγκεκριμένης διατύπωσης και επαρκές χρονικό διάστημα πριν από τη συζήτηση. Δεν μιλώ για δύο ή τρεις ή τέσσερις μέρες.

Στο βαθμό που ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας σήμερα προβλέπει κατάθεση προτάσεων σε Πολυμελές Πρωτοδικείο προς μελέτη από τον εισηγητή δικαστή προ είκοσι ημερών, νομίζω ότι η κατάθεση προτάσεων για το Σύνταγμα της χώρας την παραμονή ή την προπαραμονή ή τέσσερις μέρες πριν, δεν δίνει καμιά σοβαρή ευχέρεια έρευνας επί του συγκεκριμένου κειμένου, όπου και η τοποθέτηση του κόμματος έχει τεράστια σημασία.

Θεωρώ λοιπόν, κυρία Πρόεδρε, επί της διαδικασίας ότι θα πρέπει να συμφωνηθεί οι διατυπώσεις τουλάχιστον από τα κόμματα –εγώ θα έλεγα και από τους συναδέλφους- να γίνονται πολλές μέρες πριν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Κύριε συνάδελφε, εγώ θα ευχόμουν και χαιρετίζω την πρότασή σας να έρθουν οι προτάσεις όσο το δυνατόν ταχύτερα. Όμως, δεν μπορούμε να καθυστερούμε τις εργασίες περιμένοντας διατυπώσεις. Άλλωστε, αν χρειαστεί μία συμπληρωματική συνεδρίαση επί τη βάση διατυπώσεων που υποβλήθηκαν έστω την τελευταία στιγμή, αυτό μπορούμε να το κάνουμε. Καλό είναι να μη σταματάμε τη ροή αναμένοντας τις διατυπώσεις. Εάν δεν μας φτάνει ο χρόνος να αποφασίσουμε, εν όψει συγκεκριμένων διατυπώσεων, μπορούμε να προσθέσουμε μία ή περισσότερες συνεδριάσεις.

Το λόγο έχει ο εισηγητής του Συνασπισμού Ριζοσπαστικής Αριστεράς κ. Κουβέλης.

ΦΩΤΗΣ ΚΟΥΒΕΛΗΣ: Ευχαριστώ, κυρία Πρόεδρε.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, εμείς μένουμε στη διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος, διότι θεωρούμε ότι μεταξύ των άλλων για τα οποία έδωσε εντολή ο ελληνικός λαός, είναι και η εξέλιξη της αναθεωρητικής διαδικασίας. Βεβαίως, μένουμε στην αναθεωρητική διαδικασία του Συντάγματος με τις θέσεις μας και όπως αυτές αναδείχθηκαν και προσδιορίστηκαν στην προηγούμενη φάση της αναθεώρησης του Συντάγματος.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, η ανεπάρκεια και η υποβαθμισμένη λειτουργία του πολιτεύματος, κατά τη γνώμη μου, δεν συνιστούν μόνο πρόβλημα δημοκρατίας, αλλά και μεγάλο εμπόδιο για την ανάπτυξη της χώρας.

Θεωρώ ότι είναι αναγκαία η ριζική μεταρρύθμιση του πολιτικού συστήματος και η διεύρυνση της λειτουργίας του με νέους θεσμούς, προκειμένου να ενισχυθεί η δημοκρατία, η αποκέντρωση, η περιφερειακή συγκρότηση, αλλά και η ανάπτυξη σε νέα πεδία κοινωνικής δραστηριότητας.

Επίσης, έχω την άποψη ότι το πολιτικό σύστημα διακυβέρνησης με τις συγκεκριμένες δομές του είναι ανίκανο να υπηρετήσει τον επί της ουσίας εκσυγχρονισμό του κράτους. Χρειάζονται βαθιές μεταρρυθμιστικές τομές, προκειμένου να υπάρξει αποκέντρωση των εξουσιών, ριζική ανακατανομή των εξουσιών κυρίως μεταξύ της εκτελεστικής εξουσίας και των αντιπροσωπευτικών οργάνων της πολιτείας, αποτελεσματικοί κοινωνικοί έλεγχοι της πολιτικής, αλλά και συμμετοχή των πολιτών στην ασκούμενη πολιτική μέσω αντιπροσωπευτικών θεσμών.

Επιλέγω τη χαρακτηριστική αναφορά στην υπερτροφία της εκτελεστικής εξουσίας έναντι της νομοθετικής εξουσίας. Και νομίζω, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, θα συμφωνήσετε ότι η Βουλή εν τέλει, το κατ' εξοχήν εκφραστικό όργανο της λαϊκής κυριαρχίας, βρίσκεται σε σχέση παρακολουθηματική με την εκτελεστική εξουσία.

Κατά συνέπεια, θα μπορούσε η αναθεώρηση του Συντάγματος να προσέδιδε στοιχεία στη Βουλή, στοιχεία αρμοδιοτήτων και εξουσιών, έτσι ώστε η Βουλή να αποκτήσει στοιχεία κυβερνώσας Βουλής. Και αυτό, κατά τη γνώμη μου, είναι μείζον πολιτικό ζήτημα. Επαναλαμβάνω, η Βουλή έχει παρακολουθηματική σχέση έναντι της εκτελεστικής εξουσίας. Λειτουργεί επί της ουσίας «αφυδατωμένα» και περιορίζεται στο να επικυρώνει κάθε φορά τις αποφάσεις της εκτελεστικής εξουσίας. Και αυτό είναι ένα ζήτημα διαχρονικό, είναι ένα ζήτημα το οποίο αν δεν αντιμετωπιστεί, έχω την εκτίμηση ότι η υπάρχουσα κατάσταση προϊόντος του χρόνου θα προσβάλλει ακόμα περισσότερο τη λαϊκή κυριαρχία με ό,τι εμπεριέχει η έκφραση «λαϊκή κυριαρχία».

Κατά συνέπεια, θα μπορούσε η αναθεώρηση του Συντάγματος να αποτελέσει δυνατότητα να υπάρξουν οι θεσμικές αλλαγές που θα εκσυγχρονίζουν το πολιτικό σύστημα διακυβέρνησης του τόπου και θα αναζωογονούν τη λειτουργία της δημοκρατίας.

Βεβαίως, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, το πρόβλημα της χώρας δεν είναι μόνο θεσμικό. Είναι πολιτικό και θεσμικό και η αντιμετώπισή του πρέπει να γίνεται και στα δύο επίπεδα. Υπάρχουν συνταγματικές ρυθμίσεις όσο και επιταγές, οι οποίες «αφυδατώνονται» μέσα στην καθημερινότητα και δεν παράγουν το αποτέλεσμα που θέλησε ο συντακτικός νομοθέτης. Και αναφέρομαι σε διατάξεις που έχουν σχέση κυρίως με τα κοινωνικά δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, εμείς θα υπερασπιστούμε το άρθρο 24 του Συντάγματος και τη μη αναθεώρησή του, αναφορικά με την προστασία του περιβάλλοντος. Επίσης, θα υπερασπιστούμε τη μη αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος, αναφορικά με την επιχειρούμενη αποδόμηση του δημόσιου χαρακτήρα της ανώτατης εκπαίδευσης.

Σπεύδω να υποστηρίξω την άποψη ότι η υπεράσπιση του δημόσιου χαρακτήρα της ανώτατης εκπαίδευσης όσο γενικότερα και του δημόσιου χώρου, δεν σημαίνει ότι απομακρυνόμαστε από παραδοχές, όπως ότι ο δημόσιος χώρος έχει ανάγκη να στηριχθεί, να αναβαθμιστεί και να εκσυγχρονιστεί σε πολλαπλά επίπεδα.

Όμως, δεν είναι δυνατόν να αποδομείται ο δημόσιος χαρακτήρας της ανώτατης εκπαίδευσης και να υπονομεύεται ο δημόσιος χώρος ως παραγωγός δημόσιου κάθε φορά αγαθού.

Η αναθεωρητική διαδικασία καλείται να αντιμετωπίσει και άλλης τάξεως ζητήματα. Για παράδειγμα, την εκχώρηση αρμοδιοτήτων και εξουσιών σε υπερεθνικά όργανα στα οποία μετέχει η Ελλάδα.

Δεν θα αναφερθώ στο λεγόμενο «συνταγματικό πατριωτισμό», διότι θα χρειαζόταν μεγάλη συζήτηση για το τι εμπεριέχει η έννοια του «συνταγματικού πατριωτισμού». Θα υπερασπιστώ, όμως, την άποψη ότι το Σύνταγμά μας πρέπει αμετακίνητα να λειτουργεί προστατευτικά για τα κοινωνικά δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες και ότι δεν θα πρέπει αρμοδιότητες που αναφέρονται σε αυτά τα κρίσιμα μεγέθη να εκχωρούνται και μάλιστα με συνταγματική ρύθμιση στα υπερεθνικά όργανα στα οποία μετέχει η Ελλάδα.

Είναι χαρακτηριστικό, κυρία Πρόεδρε, το γεγονός ότι εν ομοφωνία το 2001 η Βουλή των Ελλήνων απεφάσισε τη λεγόμενη διαφάνεια στο χώρο των μέσων μαζικής ενημέρωσης και σχεδόν εν ομοφωνία καθιέρωσε τη ρύθμιση του άρθρου 14, παράγραφος 9 του Συντάγματος, καθιερώνοντας το λεγόμενο ασυμβίβαστο μεταξύ ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και δικαιωμάτων που απορρέουν από σχέσεις προμηθειών, εκτέλεσης έργων και προσφοράς υπηρεσιών στο δημόσιο.

Όμως, διαπιστώθηκε –γι' αυτό είπα λίγο πριν ότι το πρόβλημα δεν είναι μόνο θεσμικό, αλλά και πολιτικό- ότι το άρθρο 14, παράγραφος 9 του Συντάγματος αφυδατώθηκε πλήρως. Δεν ισχύει η συγκεκριμένη διάταξη και ο σχετικός εκτελεστικός νόμος δεν έχει ούτε και το ελάχιστο στοιχείο επαφής με τη ρύθμιση του άρθρου 14, παράγραφος 9 του Συντάγματος, κάτω από επιταγές και πιέσεις –οι λέξεις πρέπει να λέγονται, όταν προσδιορίζουν καταστάσεις- παραγόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Και να σημειώσω, επίσης, το εξής: Να, γιατί η υπόθεση είναι και πολιτική και θεσμική: Η Κυβέρνηση δεν επέλεξε το δρόμο της προσφυγής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, για να υπερασπιστεί την υπόθεση της διαφάνειας, που κατά τη γνώμη μου –και όχι μόνο την πολιτική- ανάγεται αυστηρά στον πυρήνα των δικαιωμάτων της χώρας μας ως μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που δεν επιτρέπεται να επηρεάζονται από αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην οποία μετέχουμε.

Τα ζητήματα των ατομικών ελευθεριών και αυτά, ενώ προσδιορίζονται με ένα συγκεκριμένο και σαφή τρόπο από το Σύνταγμά μας, ετεροκαθορίζονται από κοινοτικές οδηγίες και αποφάσεις του συμβουλίου των Υπουργών των κρατών-μελών

της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και έρχεται εκ των υστέρων η Βουλή να «συμμορφωθεί»-συμμορφώνεται, βέβαια, κατά πλειοψηφία- με εκείνα που αποφασίζονται από τα συμβούλια των Υπουργών των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μάλιστα για θέματα –επαναλαμβάνω- όπου η συνταγματική ρύθμιση, η ρύθμιση του ελληνικού Συντάγματος είναι σαφής, συγκεκριμένη και μη επιδεχόμενη αμφισβήτησης.

Επομένως, υπάρχουν όλα αυτά τα ζητήματα τα οποία δεν είναι δυνατόν να ασφυκτιούν σε κομματική αντιπαράθεση της παρούσης περιόδου, με την έννοια, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, ότι προσδιορίζουν αποφασιστικά την εξέλιξη της λειτουργίας του πολιτικού συστήματος αυτού του τόπου και κατά συνέπεια, την εξέλιξη των δικαιωμάτων του ελληνικού λαού.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, με αυτές τις θέσεις εμείς προσερχόμαστε στην αναθεωρητική διαδικασία. Σας είναι γνωστές οι προτάσεις που καταθέσαμε στην προηγούμενη περίοδο, που πάλι συζητούσε η Βουλή των Ελλήνων την αναθεώρηση του Συντάγματος. Πιστεύουμε ότι και με την παρούσα σύνθεση η Επιτροπή μας είναι δυνατόν να υιοθετήσει ρυθμίσεις που θα εξυπηρετούν το συμφέρον των Ελλήνων πολιτών. Χαρακτηριστική η περίπτωση της καθιέρωσης του ελαχίστου εγγυημένου εισοδήματος. Και τούτο σε τίποτα δεν εμποδίζεται από την –επαναλαμβάνω- παρούσα σύνθεση της Επιτροπής Αναθεώρησης του Συντάγματος.

Σας ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη – Ψαρούδα): Ευχαριστούμε πολύ τον κύριο Κουβέλη.

Ο λόγος τώρα στον εισηγητή του ΛΑ.Ο.Σ. τον κ. Πλεύρη.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΛΕΥΡΗΣ: Ευχαριστώ, κυρία Πρόεδρε.

Κατ' αρχάς, εμείς δεν ήμασταν στην προηγούμενη Βουλή, οπότε οι θέσεις του Κόμματός μου δεν είναι γνωστές ως προς την αναθεώρηση του Συντάγματος. Θα προσπαθήσουμε, κατά το δυνατόν καλύτερα, να ενημερώσουμε τους συναδέλφους. Βεβαίως, στα άρθρα που έχουν αποφασιστεί να αναθεωρηθούν δεν είχαμε τότε τη δυνατότητα να επεμβούμε. Όμως, τώρα, στη δημιουργία των διατάξεων θα προσπαθήσουμε να ανταποκριθούμε στο θεσμικό μας ρόλο.

Παράλληλα, είναι και σε προσωπικό επίπεδο πολύ σημαντικό. Αισθάνομαι –και θέλω απλώς να το πω- περήφανος που σε μια τέτοια ηλικία μου δίνεται η δυνατότητα να βρίσκομαι σε αυτήν την κορυφαία για τη δημοκρατία διαδικασία.

Εμείς με τη σημερινή μας τοποθέτηση θέλουμε να εκφράσουμε τον προβληματισμό μας για τη θέση του Συντάγματος αυτή τη στιγμή, εν γένει, μέσα σε ένα πλαίσιο παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας.

Κατ' αρχάς, το Σύνταγμα είναι ο καταστατικός χάρτης της Ελλάδος και κατά την άποψή μας οι συνεχείς αναθεωρήσεις προκαλούν έναν έντονο προβληματισμό. Τα τελευταία χρόνια το Σύνταγμα έχει υποστεί κάποιες αναθεωρήσεις: Αναθεωρήθηκε το 2001. Τώρα έχουμε τη δεύτερη διαδικασία και όπως φαίνεται, θα υπάρξει πολύ σύντομα και επόμενη διαδικασία, εάν τυχόν οι μεταρρυθμίσεις που θέλει να προωθήσει η Πλειοψηφία δεν υλοποιηθούν. Τουλάχιστον, από μία πρώτη εικόνα κάποιες απ' αυτές τις μεταρρυθμίσεις δεν θα υλοποιηθούν. Αναφέρομαι στη στάση που έχουν ξεκάθαρα πάρει κάποια Κόμματα αναφορικά λόγου χάρη με το άρθρο 16 και το άρθρο 24 του Συντάγματος. Δείχνει, τέλος πάντων, ότι εκεί πέρα δεν θα υπάρξει η καλύτερη δυνατή συναίνεση, για να προχωρήσουμε.

Εμείς για το άρθρο 16 του Συντάγματος, κατ' αρχάς, έχουμε τοποθετηθεί θετικά στη διαμόρφωση ιδρυμάτων που θα διακατέχονται και από τον ιδιωτικό τομέα και γενικότερα η τοποθέτησή μας είναι –και θέλω να επισημάνω κάτι που είπε και ο εισηγητής της Πλειοψηφίας- ότι στο Σύνταγμα αυτό υπάρχει, κατ' αρχάς, ένα αρνητικό πρόσημο στον ιδιωτικό τομέα και ένα θετικό πρόσημο στο δημόσιο τομέα.

Εδώ, ξέρετε, πρέπει να το αντιμετωπίσουμε με σκεπτικισμό, γιατί αναγκαστικά το Σύνταγμα πρέπει να έχει θετικό πρόσημο στον ιδιωτικό τομέα, υπό την έννοια ότι προστατεύει ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα απέναντι στο κράτος. Μερικά από τα άρθρα του Συντάγματος έχουν την τριτενέργεια, ώστε να οδηγούμε και σε σχέσεις μεταξύ των ιδιωτών.

Κατά την άποψή μας, λοιπόν, θα έπρεπε το Σύνταγμα να έχει καθαρά γενικές ρυθμίσεις και μετά να υπήρχε η δυνατότητα στο νομοθέτη να ερμηνεύσει αυτές τις ρυθμίσεις. Λόγου χάρη, για να γίνω πιο σαφής, στην προηγούμενη αναθεώρηση υπήρχε ρύθμιση σχετικά με τα προσωπικά δεδομένα, το άρθρο 9 α' και το άρθρο 19 του Συντάγματος.

Εμείς πιστεύουμε ότι από το άρθρο 5 που αναφέρεται στην προστασία της προσωπικότητας του ατόμου αυτομάτως θα έπρεπε να καθίσταται σαφές και με μία ερμηνευτική οδό ότι δεν μπορεί κάποιος να μαγνητοσκοπείται, παρά τη θέλησή του. Δεν θα χρειαζόταν να υπάρχει στο Σύνταγμα μία τέτοια ρύθμιση, γιατί όταν μπαίνουμε σε εξειδικευμένες ρυθμίσεις στον καταστατικό χάρτη, γεννάται αυτομάτως το πρόβλημα ότι στη συνέχεια, αν θα πρέπει να αναθεωρήσουμε αυτές τις διατάξεις, θα πρέπει να οδηγηθούμε σε συνταγματική αναθεώρηση, ενώ αν υπήρχαν οι γενικές ρυθμίσεις του Συντάγματος, θα υπήρχε η δυνατότητα με μία άλλη νομοθετική προσέγγιση, με μία άλλη ερμηνευτική οδό των διατάξεων του Συντάγματος να επιλύαμε αυτά τα προβλήματα.

Από την άλλη πλευρά, δημιουργούνται έντονα προβλήματα, όταν έχουμε συγκρούσεις, όπως με το άρθρο 14 παράγραφος 9 του Συντάγματος, με όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναγκάζομαστε να προβούμε σε αναθεώρηση, μόνο και μόνο, για να είμαστε συμβατοί με τις επιταγές και τις δεσμεύσεις της χώρας στα ευρωπαϊκά όργανα.

Αυτό είναι και το δεύτερο που θέλουμε να θίξουμε: Ποια είναι η θέση του ελληνικού Συντάγματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτή τη στιγμή η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δεν αναγνωρίζει τα Σύνταγματα των κρατών. Για την ακρίβεια τα αναγνωρίζει περισσότερο υπό την έννοια ενός εθμικού δικαίου, που σε καμιά περίπτωση, όμως, δεν μπορεί να επηρεάσει τις δεσμεύσεις της χώρας, ως προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Υπάρχει και ο πολύ έντονος προβληματισμός: Εμείς πώς βλέπουμε το Σύνταγμα; Βλέπουμε το Σύνταγμα ως τον καταστατικό χάρτη, όπως πρέπει να το βλέπουμε; Βλέπουμε το Σύνταγμα ως τον ανώτατο νόμο, που σημαίνει ότι υπερέχει ακόμη και των δεσμεύσεων της χώρας με τις συνθήκες απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση; Άμα κοιτάξουμε αυτήν την προσέγγιση από την πλευρά των συνταγματολόγων, θα καταλήξουμε, στο ότι πράγματι δεν είναι δυνατόν το Σύνταγμα να είναι έστω και ίσο με κάποιον άλλο νόμο. Συνεπώς, υπερέχει του ευρωπαϊκού δικαίου.

Όμως, αν το κοιτάξουμε από την πλευρά των διεθνολόγων, γεννάται το μεγάλο ερώτημα: Το ευρωπαϊκό δίκαιο, από τη στιγμή που δεν αναγνωρίζει τα Σύνταγματα των κρατών, επικρατεί του Συντάγματος και συνεπώς, το Σύνταγμα θα πρέπει να εναρμονίζεται με τις επιταγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα το άρθρο 4 παράγραφος 1 για την είσοδο στις δημόσιες υπηρεσίες, όπου μπορούν μόνο Έλληνες πολίτες. Αυτήν τη στιγμή ήδη έχει καταδικαστεί η χώρα, διότι έχουν προσφύγει άνθρωποι, που είναι Ευρωπαίοι πολίτες, οι οποίοι έχουν το ευρωπαϊκό κεκτημένο ότι, δεν μπορεί να υπάρχει διαχωρισμός λόγω ιθαγένειας και έχουν δικαιωθεί. Και αναγκάζονται τα ελληνικά δικαστήρια να προσπαθούν να οδηγηθούν σε ρυθμίσεις, ώστε ουσιαστικά να ερμηνεύουν το άρθρο 4 με βάση τις ευρωπαϊκές επιταγές. Αυτό είναι κάτι που θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε.

Στην προηγούμενη Αναθεώρηση, εγώ τύγχανε να ήμουν φοιτητής τότε και είχε δημιουργηθεί ένα πολύ μεγάλο, έντονο θέμα, ποιος είναι ο ρόλος του άρθρου 28 απέναντι στο Σύνταγμα. Και είχε υποστηριχθεί η άποψη, από γνωστή καθηγήτρια του Συνταγματικού Δικαίου την κ. Ηλιοπούλου Στράγκα ότι το άρθρο 28 όπως διαμορφώνεται, θα καταλήξει σε οιονεί αναθεωρητέα διάταξη η οποία θα μπορεί να αναθεωρεί ακόμη και τις διατάξεις, που ρητώς απαγορεύεται να αναθεωρηθούν. Και, πράγματι, αυτό εάν το αντιμετωπίσει κάποιος από καθαρά συνταγματική άποψη, είναι κάτι που δεν ευσταθεί. Το ξέρω ότι δεν γίνεται δεκτή, απλώς αναφέρω το προβληματισμό που υπήρχε. Μπορεί να μη γίνεται δεκτή στη θεωρία, στην πράξη, όμως, ουσιαστικά τι γίνεται αυτήν τη στιγμή; Όταν θέλουμε μια

νέα ερμηνευτική διάταξη για το άρθρο 28, ουσιαστικά προσπαθούμε να εκχωρήσουμε όλο και περισσότερο μέρος της εθνικής μας κυριαρχίας στα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ακόμη και αν εμείς αυτό δεν το δεχθούμε, δεν ξέρουμε κατά πόσο θα είμαστε συμβατοί με τις ευρωπαϊκές υποχρεώσεις που έχουμε αναλάβει. Συνεπώς το πρώτο πράγμα που θα έπρεπε να ξεκαθαρίσουμε, είναι ποιος είναι ο ρόλος του Συντάγματος στη σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ένωση.

Εμείς ως Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός και πιστεύω ότι αυτή θα έπρεπε να είναι η τάση όλων των κομμάτων, που ενδεχομένως είναι, είναι ότι το Σύνταγμα, δεν μπαίνει σε καμμία διαπραγμάτευση ως προς την ισχύ του και σε καμμία περίπτωση, όσες δεσμεύσεις και να έχει αναλάβει η χώρα με ευρωπαϊκές συνθήκες, δεν μπορούν να οδηγήσουν στην κατάλυση ουσιαστικά άρθρου του Συντάγματος, ή αν θέλετε κάτι άλλο που γίνεται στην πράξη, στην προσπάθεια ερμηνείας άρθρων του Συντάγματος, ώστε να συμβαδίζουν με το Ευρωπαϊκό Δίκαιο. Αυτό είναι το πιο επικίνδυνο, διότι οδηγούμε σε μια αυθαίρετη ερμηνεία διατάξεων που είναι ξεκάθαρες, με άμεση συνέπεια, τελικώς, να προσπαθούμε με συνεχείς αναθεωρήσεις, να προσαρμόσουμε το ελληνικό Σύνταγμα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ το εύλογο θα ήταν, να προσαρμόσουμε το Ευρωπαϊκό Δίκαιο στις συνταγματικές επιταγές της Ελλάδας.

Στις επί μέρους διατάξεις, θα τοποθετηθούμε την κατάλληλη ώρα, στη συζήτηση των άρθρων. Εμείς γενικώς θα θέλαμε να εκφράσουμε τον προβληματισμό σε ορισμένες διατάξεις για το άρθρο 16, που θα σας φέρουμε και την πρότασή μας. Εμείς πιστεύουμε στην δυνατότητα ιδιωτικής φύσεως εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, με την έννοια ότι όταν κάποιος εμπιστεύεται την δυνατότητα σε χαμηλότερης κλίμακας ιδρύματα, στα σχολεία, δεν μπορούμε να καταλάβουμε για ποιο λόγο, δεν μπορεί αυτό να γίνει και στα πανεπιστήμια. Και έχουμε και ένα πρακτικό προβληματισμό, διότι όπως σας είπα, μπορεί να μη θέλουμε να ερμηνεύουμε το Σύνταγμα με βάση τα δεδομένα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά υπάρχει μια πραγματικότητα. Αυτήν τη στιγμή, δίνεται η δυνατότητα στον καθένα, να βρεθεί σε μια ξένη χώρα και ουσιαστικά πλέον -γιατί το επόμενο στάδιο θα είναι αυτό- χωρίς την παραμικρή δυνατότητα ελέγχου του ελληνικού κράτους, να μπορεί να έρχεται εδώ να ασκήσει το επάγγελμα. Διότι αυτήν τη στιγμή και κάποιος που σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης τελειώσει τη Νομική και ασκεί τη δικηγορία, έχει τη δυνατότητα να έρθει εδώ, να παρακάμψει όλες τις διαδικασίες αναγνώρισης του πτυχίου του και με μια άλλη διαδικασία, να μπορέσει να ασκήσει το επάγγελμα.

Συνεπώς δεν καταλαβαίνουμε, γιατί πρέπει να υπάρξει μια απομάκρυνση Ελλήνων προς το εξωτερικό για να σπουδάσουν και να μην υπάρχει δυνατότητα να μείνουν εδώ πέρα. Αυτήν τη στιγμή, είναι σαράντα με πενήντα χιλιάδες Έλληνες φοιτητές στο εξωτερικό. Θα μπορούσαν να μείνουν εδώ πέρα, να μείνουν αντίστοιχα και το χρήμα μέσα στην ελληνική επικράτεια και να υπάρξει μια ανάπτυξη.

Βέβαια δεν θέλουμε την κατεύθυνση που προσπαθεί να δώσει η πλειοψηφία, ακόμα και η Αξiomατική Αντιπολίτευση. Εμείς θέλουμε αυτά τα ιδρύματα, να έχουν τα εχέγγυα και να είναι υπό τον έλεγχο του κράτους και μάλιστα να συμβάλλουν με ποσοστό στο δημόσιο τομέα. Δηλαδή να υπάρχει ένα ποσοστό, όπου θα μπαίνουν άτομα και δεν θα πληρώνουν, με τη μορφή υποτροφίας, τα οποία θα έχουν κάποια χαμηλά εισοδήματα, ώστε μ' αυτόν τον τρόπο, να δίνεται η δυνατότητα και σε παιδιά που δεν έχουν τα εισοδήματα, να σπουδάζουν και να μη χρειάζεται να βγουν έξω ειδικώς, αν δεν έχουν αυτήν τη δυνατότητα.

Εμάς όπως σας είπαμε, ο μεγαλύτερός μας προβληματισμός είναι στο άρθρο 28. Δεν θέλουμε και πιστεύουμε ότι πρέπει να δεχθούμε την οποιαδήποτε παραπέρα παραχώρηση εθνικών δικαιωμάτων προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η προηγούμενη Αναθεώρηση, έδειξε ότι υπήρξαν και σημεία που δημιουργήσαν πάρα πολύ έντονο προβληματισμό και τα είδαμε στην πράξη, όπως το άρθρο 57 για το ασυμβίβαστο. Βλέπουμε τις συνέπειες αυτού του άρθρου. Διότι τελικά, ενώ

έγινε η Αναθεώρηση και κατά την άποψή μας κακώς υπήρξε το ασυμβίβαστο, δεν υπήρξε τελικά ο νόμος, που θα ρύθμιζε τις περιπτώσεις του ασυμβίβαστου, με άμεση συνέπεια αυτήν τη στιγμή, να υπάρχει ένα ομιχλώδες τοπίο, του τι ακριβώς γίνεται και τελικώς, να καταλήγουμε ότι κανείς δεν μπορεί να κάνει τίποτα, γιατί υπόκειται στις διατάξεις του ασυμβίβαστου.

Αυτό αν θέλετε κατά την άποψή μας δείχνει, χωρίς βέβαια να θέλουμε να εκθέσουμε τον οποιονδήποτε συμμετείχε στην προηγούμενη αναθεωρητική διαδικασία, ότι κάποια άρθρα, δεν έτυχαν του ανάλογου προβληματισμού. Και δεν είναι τυχαίο ότι μόλις πέντε έξι χρόνια μετά την προηγούμενη Αναθεώρηση, ερχόμαστε τώρα να αναθεωρήσουμε άρθρα, που ήδη είχαν αναθεωρηθεί. Αυτό δημιουργεί έναν εντονότατο προβληματισμό για τα άρθρα 57, 14 παράγραφος 9, που αν θέλετε πλήττει ευθέως και το κύρος του Συντάγματος. Δεν γίνεται η Συντακτική Βουλή το 2001 να αποφάσισε κάτι και με την εφαρμογή του πέντε έξι ετών, να βλέπουμε τις δυσλειτουργίες που υπάρχουν και να ερχόμαστε να αναθεωρήσουμε. Εύλογα έχουμε τον προβληματισμό, μήπως τελικά και σ' αυτήν την Αναθεωρητική Βουλή, θα φθάσουμε στο σημείο μια νέα Βουλή μετά από πέντε χρόνια να βλέπει δυσλειτουργίες.

Εμείς πιστεύουμε ότι το Σύνταγμα πρέπει να έχει γενικές διατυπώσεις, ότι το Σύνταγμα, θα πρέπει να ρυθμίζει γενικά θέματα και να αναπόκειται η ευχέρεια στον εθνικό νομοθέτη, ο οποίος άλλωστε είναι υποχρεωμένος να νομοθετεί, βάσει των επιταγών του Συντάγματος.

Για το ασυμβίβαστο, πιστεύω ότι δημιούργησε ήδη πάρα πολύ μεγάλο πρόβλημα σ' όλους τους συναδέλφους. Στην πράξη αναγκάστηκαν αξιόλογοι συνάδελφοι να παραιτηθούν. Εμείς θέσαμε και έναν έντονο προβληματισμό, ότι επειδή δυστυχώς στη Βουλή παρατηρούνται και περιπτώσεις ατόμων, που κατ' επάγγελμα υπήρξαν πολιτικοί, ότι διευκολύνει τελικά μόνο αυτήν την κατηγορία των ανθρώπων, που ξέρανε από πάρα πολύ μικρή ηλικία ότι θα κυβερνήσουν την χώρα και δεν δίνεται η δυνατότητα σ' αυτούς που είναι επιτυχημένοι επαγγελματίες, να είναι στη Βουλή. Γιατί στο κάτω κάτω, η Βουλή τι θέλει; Τους επιτυχημένους επαγγελματίες, τον επιτυχημένο από τον κάθε κλάδο θέλουμε να βρίσκεται στο Εθνικό Κοινοβούλιο.

Τελικά το Σύνταγμα, διευκολύνει αυτόν που δεν είχε επιθυμία να εργαστεί. Και πιστέψτε με όταν γίνει η συζήτηση ως προς αυτό, θα τοποθετηθούμε εκτενώς. Αλλά πρέπει να ξεκαθαρίσουμε και κάτι. Κυρία Πρόεδρε, με το ασυμβίβαστο ή χωρίς το ασυμβίβαστο, εγώ άδεια τα βλέπω πάλι τα έδρανα της Βουλής. Δεν είδα στη Βουλή να γεμίζουν τα έδρανα, επειδή υπάρχει το ασυμβίβαστο. Δηλαδή τελικά δεν διευκόλυνε σε καμμία κατηγορία όλη αυτή η διαδικασία.

Θα μπορούσε να υπήρχε καλύτερη εφαρμογή του Κανονισμού της Βουλής, δηλαδή να μην υπογράφουμε απλώς μένοντας πέντε λεπτά μέσα στην Αίθουσα και να φεύγουμε. Θα μπορούσε να υπάρχει ένας έλεγχος. Θα μπορούσε να υπάρχει μια καλύτερη δυνατότητα. Το ασυμβίβαστο, όμως, οδήγησε τελικά στο να απομακρυνθούν αξιόλογοι συνάδελφοι από το Κοινοβούλιο, διότι προτίμησαν τον τομέα της εργασίας τους. Και αν θέλετε να πω και κάτι ακόμα, που είναι πολύ πιο επικίνδυνο. Ο πολιτικός αυτομάτως γίνεται εξαρτώμενος από τους χρηματοδότες. Διότι πιστέψτε με, όταν έρθει η περίοδος των εκλογών, εάν στηρίζεται μόνο στη βουλευτική αποζημίωση για να καλύπτει τις εκλογικές του δαπάνες, ειδικά στα δυο μεγάλα κόμματα, σ' αυτό θέλω να είμαι ειλικρινής, υπάρχει πάρα πολύ έντονο πρόβλημα.

Συνεπώς καλό θα ήταν, να αρθεί αυτή η απαράδεκτη, κατά την άποψή μας, ρύθμιση, χαρακτηρισμός που δεν ταιριάζει για άρθρο του Συντάγματος, γιατί είναι κατόπιν μιας διαδικασίας. Αλλά τελικά δεν εφαρμόστηκε στην πράξη, γιατί δεν τέθηκε καθόλου ούτε αυτό το νομοθετικό πλαίσιο, αυτός ο νόμος, ο οποίος θα ρύθμιζε όλες τις περιπτώσεις.

Κλείνοντας όλον αυτόν τον προβληματισμό, θα ήθελα γενικώς να αναφερθώ στη δυσλειτουργία ότι πολλές φορές διατάξεις του Συντάγματος, επιτάσσουν το να υπάρξει εκτελεστικός νόμος για την εφαρμογή της διάταξης του Συντάγματος κι

αυτός δεν γίνεται στην πράξη, με άμεση συνέπεια ουσιαστικά, να προσβάλλουμε το κύρος του Συντάγματος. Διότι όταν το Σύνταγμα επιτάσσει έναν εκτελεστό νόμο, θα έπρεπε να ήταν η πρώτη αρμοδιότητα της Βουλής μόλις πλέον το Σύνταγμα έχει αναθεωρηθεί, να δούμε ποιοι εκτελεστοί νόμοι πρέπει να ψηφιστούν και να ψηφιστούν αμέσως. Δεν γίνεται αυτήν τη στιγμή λ.χ. για το άρθρο 20 ως προς την υποχρέωση αναφοράς των αρχών, να υπήρξε μια πολύ μεγάλη καθυστέρηση για να ψηφιστεί ο εκτελεστός νόμος ότι θα πρέπει να απαντούν οι αρχές.

Όλοι αυτοί οι προβληματισμοί, πιστεύω θα βοηθήσουν στη γόνιμη αναθεωρητική διαδικασία του Συντάγματος. Εμείς παραμένουμε στο μέγιστο προβληματισμό μας ότι το Σύνταγμα θα πρέπει να έχει γενικές διατυπώσεις, για να δίνεται η ευχέρεια στον εθνικό νομοθέτη, περαιτέρω να νομοθετεί βάσει των αρχών του Συντάγματος, κατ' επιταγή των αρχών του Συντάγματος, αλλά όχι κατ' αντιγραφή των άρθρων του Συντάγματος. Δηλαδή θα πρέπει να υπάρχουν τέτοιες γενικές ρυθμίσεις, ώστε με τις εκάστοτε συνθήκες, ο νομοθέτης να μπορεί να κρίνει και υπό το πνεύμα του Συντάγματος να νομοθετεί. Και ο δεύτερος προβληματισμός, ο μεγαλύτερος, είναι ότι μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να ξεκαθαριστεί από το Σύνταγμα ότι το ελληνικό Σύνταγμα είναι ανώτερο από κάθε άλλο δικαϊκό σύνταγμα είτε διεθνές είτε ευρωπαϊκό. Και μπορεί στη θεωρία των συνταγματολόγων αυτό να ισχύει, δεν ισχύει όμως στα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και είναι πολύ λυπηρό για όλα τα εθνικά κράτη, που δεν κατέφεραν να επιβάλουν όταν γίνονταν αυτή η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, ότι τα εθνικά Συντάγματα δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως μια ιδιομορφία των εθνών, δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ένα ουσιαστικά εθνικό δίκαιο των εθνών-κρατών. Θα πρέπει να εναρμονιστεί το Ευρωπαϊκό Δίκαιο, με τα Συντάγματα.

Αυτοί είναι οι προβληματισμοί που θέτουμε επί των διατάξεων. Επειδή εμείς δεν είχαμε τη δυνατότητα να θέσουμε τους προβληματισμούς μας στην προηγούμενη Βουλή, θα προσπαθήσουμε στο μέτρο το εφικτό όσο το δυνατόν συντομότερα να δίνουμε τις προτάσεις μας ώστε να ενημερώνονται οι συνάδελφοι που συμμετέχουν στη διαδικασία.

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Πλεύρη.

Εισερχόμαστε στις ομιλίες των κυρίων συναδέλφων.

ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ ΒΟΡΙΔΗΣ: Κυρία Πρόεδρε, μία διευκρινιστική ερώτηση. Ήθελα να σας ρωτήσω αν η πολιτική της επιτροπής σας θα είναι να δίνει λόγο σε μη μέλη της επιτροπής.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Αν υπάρχει συμφωνία των συναδέλφων, δεν έχω κανένα λόγο να μην το επιτρέψω.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΛΕΥΡΗΣ: Κυρία Πρόεδρε, επί αυτού του διαδικαστικού. Επειδή εμείς ως κόμμα έχουμε έναν εισηγητή, υπάρχει δυνατότητα να αλλάζουμε εισηγητή, να παραμένει ένας, αλλά να αναπληρώνεται;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Αντικαταστάσεις γίνονται ελεύθερα.

Ο κ. Γκιουλέκας έχει το λόγο για επτά λεπτά.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΚΙΟΥΛΕΚΑΣ: Ευχαριστώ, κυρία Πρόεδρε.

Ξεκινώντας από την παρατήρηση επί της διαδικασίας του συναδέλφου κ. Βορίδη, θα έλεγα ότι και η δική μου πρόταση προς τα μέλη της Επιτροπής, είναι βεβαίως να έχει τη δυνατότητα ο κάθε συνάδελφος να εκφράσει την άποψή του, είτε είναι μέλος είτε δεν είναι μέλος της Επιτροπής, με την έννοια ότι η συζήτηση αυτή αφορά στον Καταστατικό Χάρτη της χώρας και επομένως είναι πολύ-πολύ σημαντική η συνεισφορά στο διάλογο, που γίνεται της απόψεως του κάθε συναδέλφου. Θα έλεγα ότι αντίθετα αν είχαμε αποκλείσει αυτήν τη δυνατότητα, ίσως θα μπορούσαμε να είχαμε κατηγορηθεί ότι τελικά δεν προχωρούμε σύμφωνα με τις επιταγές του ίδιου του Συντάγματος.

Ακούστηκαν πολλά και ενδιαφέροντα. Άκουσα τους γενικούς εισηγητές των κομμάτων. Εδώ θα ήθελα να κάνω δύο, τρεις παρατηρήσεις, ξεκινώντας κατ' αρχήν από μια πολιτική παρατήρηση.

Συζητούμε για την Αναθεώρηση του Καταστατικού Χάρτη της χώρας, δηλαδή του Συντάγματος του υπερκειμένου νόμου

όλων των υπολοίπων και με την έννοια αυτή, ειλικρινά λυπούμαι –και το λέω καλόπιστα– ότι στη συζήτηση αυτή, στην κορυφαία πολιτική διαδικασία, δεν παρευρίσκονται εκπρόσωποι του ΠΑ.ΣΟ.Κ.. Χωρίς ίχνος αντιπολιτευτικής διάθεσης, θέλω καλόπιστα να θέσω υπ' όψιν της Επιτροπής ότι θεωρώ, πως πέραν του γεγονότος ότι το ΠΑ.ΣΟ.Κ. για τους δικούς του λόγους επέλεξε να μην είναι εδώ, είναι πλήγμα για την όλη διαδικασία το γεγονός ότι κάποιο πολιτικό κόμμα και μάλιστα το κόμμα της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης, επιλέγει να απουσιάζει απ' αυτήν τη συζήτηση. Το λέγω δε αυτό, διότι πέρα από τους οποιουδήποτε άλλους πολιτικούς λόγους και αιτιολογίες, θα ετίθεντο μια σειρά από ερωτήματα, τα οποία νομίζω θα ήταν πολύ δύσκολο να τα απαντήσουν οι εκπρόσωποι του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Δεν ενδιαφέρει δηλαδή το κόμμα της Μείζονος Αντιπολίτευσης το ζήτημα του πολιτικού ελέγχου του πολιτικού χρήματος, που τόσος λόγος γίνεται ειδικά στην παρούσα περίπτωση, όπου η πολιτική δέχεται συνεχή πλήγματα, δίκαια και άδικα; Δεν το ενδιαφέρει να συζητήσουμε για το μείζον αυτό θέμα, για την τιμή και την υπόληψη της ίδιας της πολιτικής, του πολιτικού κόσμου της χώρας και από την άλλη, για το πώς μπορούμε να αναβαθμίσουμε πολιτικά το πολιτικό μας σύστημα; Δεν θα έπρεπε σ' ένα τέτοιο ζήτημα, τουλάχιστον, όλα τα κόμματα να βρίσκονται εδώ και να εκφράσουν τις απόψεις τους συνεισφέροντας σ' αυτόν το διάλογο;

Έχουν τεθεί πολλά ζητήματα. Μένω στα ζητήματα που αφορούν στενά το πολιτικό μας σύστημα. Για την έκταση των ορίων της βουλευτικής ασυλίας, επίσης ακούστηκαν πάρα πολλά. Δεν ενδιαφέρει το κόμμα της Μείζονος Αντιπολίτευσης να συζητήσουμε και γι' αυτό το θέμα; Έλεγε προηγουμένως ο συνάδελφος κ. Πλεύρης για το ζήτημα του ασυμβίβαστου. Πράγματι, εάν το ασυμβίβαστο επικρατήσει –εγώ εκφέρω την προσωπική μου άποψη– τελικώς η Βουλή θα γίνει μια υπόθεση των ολίγων ή των επαγγελματιών πολιτικών και των ανεπάγγελτων, οι οποίοι θέλουν να ασχοληθούν με την πολιτική και πάντως εκείνων, οι οποίοι αν δεν διαθέτουν προσωπική περιουσία, θα άγονται και θα φέρονται πίσω από οποιαδήποτε συμφέροντα, τα οποία θα προσπαθούν να ποδηγετήσουν την πολιτική μας ζωή, στέλνοντας τους εκπροσώπους τους και όχι τους αντιπροσώπους του ελληνικού λαού, στο Κοινοβούλιο.

Είναι ζητήματα μείζονος ενδιαφέροντος. Πιστεύω ότι εδώ θα έπρεπε να εκπροσωπείται το σύνολο της Βουλής, σ' αυτήν τουλάχιστον τη συζήτηση, σ' αυτήν την κορυφαία επαναλαμβανών πολιτική διαδικασία.

Μια γενική παρατήρηση. Πιστεύω ότι επειδή σήμερα τοποθετούμεθα επί της αρχής, θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ορισμένα πράγματα.

Είναι γνωστό από την πολιτική μας ιστορία ότι τα ελληνικά Συντάγματα υπήρξαν πρωτοποριακά και κορυφαία σ' αυτήν την πρωτοπορία, είναι το Σύνταγμα του 1975, το οποίο είναι και το μακροβιότερο και αποδείχθηκε και το πιο δημοκρατικό, με τις αναθεωρήσεις τις οποίες υπέστη το 1985 και το 2001. Αυτό το οποίο διαπιστώνω και θα ήθελα να το θέσω υπ' όψιν της Επιτροπής και των λοιπών εκπροσώπων των κομμάτων, είναι το εξής: Ένα χαρακτηριστικό των ελληνικών Συνταγμάτων, είναι ότι τελευταία ήταν απολύτως τυπικά. Ήταν Συντάγματα τα οποία περιείχαν λιτές διατάξεις, πολύ προσεκτικά διατυπωμένες, ακριβώς για να αποφευχθεί το ενδεχόμενο και ο κίνδυνος, να μην περιληφθούν κάποιες περιπτώσεις εάν αυτές οι διατάξεις ήταν περιγραφικές. Φτάσαμε όμως από το ένα άκρο, δηλαδή από την τυπικότητα αυτών των ελληνικών Συνταγμάτων –και περιορίζομαι κυρίως στο Σύνταγμα του 1975, γιατί αυτό είναι το ισχύον Σύνταγμα και αυτό συζητούμε τώρα για την Αναθεώρησή του, σε κάποιες συγκεκριμένες διατάξεις– με τις αναθεωρήσεις που έγιναν τόσο το 1985 όσο κυρίως το 2001, να περιλάβουμε στο Σύνταγμά μας, το αυστηρά τυπικό Σύνταγμα του 1975, γενικές, περιγραφικές, περιπτώσιολογικές, θα έλεγα. Θα σας πω την περίπτωση του άρθρου 14 με το «Βασικό Μέτοχο», θα σας πω άλλες περιπτώσεις, τις γνωρίζουν όλοι οι συνάδελφοι. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, να υπάρχουν τρομερά ερμηνευτικά προβλήματα εάν κάποιες περιπτώσεις υπάγονται ή όχι στη ρύθμιση της συγκεκριμένης συνταγματικής διάταξης, κάτι το

οποίο είναι πολύ επικίνδυνο. Διότι δημιουργεί και ερμηνευτικά προβλήματα, αλλά και από την άλλη, δεν μπορεί ο καταστατικός χάρτης της χώρας για το κύρος και την ποιότητά του, να τίθεται υπό συνεχή αμφισβήτηση, σχετικά με το τι περιλαμβάνει ή όχι κάθε διάταξη του.

Αντίθετα, μια λιτή επαναλαμβάνω, και γενικού περιεχομένου διάταξη, βοηθά αφ' ενός μεν το Σύνταγμα να παραμένει ο υπερκείμενος νόμος και από την άλλη πλευρά, ο εκτελεστικός νομοθέτης, η εκτελεστική εξουσία δηλαδή από την άλλη πλευρά, η νομοθετική εξουσία, να έρθει να κάνει το καθήκον της και από εκεί και πέρα, να συμπεριλάβει τις όποιες περιπτώσεις πιστεύει στους εκτελεστικούς του Συντάγματος νόμους. Το ίδιο θέμα το είδαμε πολύ χαρακτηριστικά στην περίπτωση της συνταγματικής διατάξεως περί του ασυμβίβαστου, όπου όταν έγινε η σχετική συζήτηση στη Βουλή –δεν ήμουν τότε Βουλευτής, είχα χάσει τη βουλευτική μου έδρα μετά τις εκλογές του 2000, μιλώ για την Αναθεώρηση του 2001- ανατρέχοντας στα Πρακτικά, είδα μια σειρά από προβληματισμούς και συζητήσεις οι οποίες δεν κατέληξαν πουθενά, δεν υπήρξε αυτός ο νόμος, με αποτέλεσμα να είναι μια διάταξη η οποία μένει μετέωρη, διότι δεν υπάρχει ο εκτελεστικός νόμος ο οποίος θα υπηρετήσει αυτήν τη διάταξη. Και σήμερα ερχόμαστε να συζητήσουμε την αναθεώρηση μιας τέτοιας διατάξεως, χωρίς καν αυτή η διάταξη να έχει ουσιαστικά υπηρετηθεί από τον αντιστοιχούντα εκτελεστικό νόμο.

Γι' αυτόν το λόγο, κυρία Πρόεδρε, εγώ θα ήθελα να θέσω υπ' όψιν όλων των συναδέλφων και κυρίως των εκπροσώπων των λοιπων κομμάτων –λειτουργάι που αυτήν τη στιγμή βρίσκεται μόνο ο κ. Βορίδης, αλλά φαντάζομαι από τα Πρακτικά, θα ενημερωθούν όλοι- όσο το δυνατόν να μπορέσουμε να περιοριστούμε σε τυπικού περιεχομένου γενικές διατάξεις και όχι σε περιπτώσιολογικές διατάξεις, που αντί να λύσουν θα δημιουργήσουν περαιτέρω προβλήματα. Αυτή είναι μια γενική επί της αρχής παρατήρησή μου και βεβαίως, όταν θα μπορούμε επί των άρθρων στις επόμενες συζητήσεις μας εκεί θα τοποθετηθούμε αναλυτικά.

Ευχαριστώ, κυρία Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Γκιουλέκα.

Η κ. Παπακώστα έχει το λόγο.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ-ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ: Ευχαριστώ πολύ, κυρία Πρόεδρε.

Πράγματι, είναι κορυφαία η διαδικασία, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, της Αναθεώρησης του Συντάγματος και βέβαια, είναι μια διαδικασία, η οποία θέτει τον πολιτικό κόσμο και προ των ευθυνών του. Και βεβαίως, είναι μια διαδικασία, η οποία δεν έχει απλά το χαρακτήρα της νομικίστικης προσέγγισης ή του νομικά ανεπλήρητου της Αναθεώρησης του Συντάγματος, αλλά έχει –και εδώ θέλω να εστιάσω την προσοχή μου, κυρία Πρόεδρε και κυρίες και κύριοι συνάδελφοι- και την έννοια του πολιτικά ανεπλήρητου της διαδικασίας Αναθεώρησης του Συντάγματος.

Και εξηγούμαι. Στην Αναθεώρηση του 2000, κυρία Πρόεδρε, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, θυμάμαι τότε το γενικό εισηγητή του ΠΑ.ΣΟ.Κ. τον κ. Ευάγγελο Βενιζέλο, ο οποίος πραγματικά επαίρετο τότε και ορθώς, ότι ως προσόν βασικό της διαδικασίας Αναθεώρησης του Συντάγματος, είναι το γεγονός πως αυτή είναι νομικά ανεπλήρης. Σήμερα, μετά τις πρόσφατες εκλογές της 16ης Σεπτεμβρίου 2007 –διότι αυτό ουδείς το επεσήμανε, από εκείνους οι οποίοι αρνούνται να μην είναι πολιτικά επιλήψιμη η διαδικασία Αναθεώρησης του Συντάγματος με δική τους υπαιτιότητα- θα πρέπει να τονίσω ότι αυτή η Αναθεώρηση του 2008, είναι πολιτικά επιλήψιμη από πολιτικές συμπεριφορές εκείνων οι οποίοι αγνοούν επιδεικτικά, κυρία Πρόεδρε, και περφρονούν την εμμέσως πλην σαφώς επικυρωμένη από το εκλογικό σώμα και μάλιστα με «νωπή» όπως συνηθίζουμε να λέμε, λαϊκή εντολή, της αναθεωρητέας διαδικασίας και των διατάξεων, οι οποίες πρέπει να αναθεωρηθούν από τις γενικές βουλευτικές εκλογές, όπως δόθηκε η εντολή από τον κυρίαρχο ελληνικό λαό. Άρα, λοιπόν, έχουμε μια πολιτικά επιλήψιμη συμπεριφορά, κυρίως εξ εκείνων των κομμάτων και δη της Αξιωματικής

Αντιπολίτευσης η οποία πρέπει να καταγραφεί, διότι η ιστορία καταγράφει αυτές τις συμπεριφορές. Και θέλω να καταγραφεί, με αφορμή τη συζήτηση για την Αναθεώρηση του Συντάγματος ως τέτοια, ως πολιτικά επιλήψιμη, αφού γυρίζει την πλάτη περιφρονητικά στη λαϊκή εντολή όπως αυτή καταγράφηκε, σχετικά με τη διαδικασία Αναθεώρησης του Συντάγματος. Αυτή είναι η πρώτη παρατήρηση που κάνω.

Η δεύτερη παρατήρηση, κυρία Πρόεδρε, είναι η εξής: Πράγματι η προτεινόμενη Βουλή, είχε δώσει και έχει δώσει την κατεύθυνση, για το ποιες είναι οι αναθεωρητέες διατάξεις αλλά χωρίς να δεσμεύει την παρούσα Βουλή, όσον αφορά το περιεχόμενο και τη διατύπωση των διατάξεων αυτών. Θέλω να πω δηλαδή ότι σημαντικά άρθρα τα οποία έχουμε τη δυνατότητα να εκφράσουμε την κοινωνική μας σύγκλιση, μέσα από την πολιτική μας συμφωνία, υπάρχουν αρκετά, έτσι ώστε αυτή η Αναθεώρηση, κυρία Πρόεδρε, να μη θεωρηθεί ως η αναθεώρηση του ασυμβίβαστου. Διότι αν ο λόγος για τον οποίον συγκαλείται η αναθεωρητική διαδικασία σήμερα –εννοώ αυτήν την περίοδο έτσι όπως το Σύνταγμα, οι νόμοι μας και εν πάση περιπτώσει, ο Κανονισμός επιβάλλει- είναι απλώς και μόνο για να συμφωνήσουμε οι πάντες –και εννοώ διακομματικά- στην κατάργηση εκείνης της διατάξεως, σχετικά με το ασυμβίβαστο, θεωρώ ότι αυτό δεν περιποιεί τιμή στον πολιτικό κόσμο και νομίζω πως άλλωστε –συμφωνούμε όλες και όλοι μας διακομματικά σ' όλες τις πτέρυγες της Εθνικής Αντιπροσωπείας- δεν είναι το ζητούμενο.

Σημαντικά άρθρα θέλω να επισημάνω τα οποία τίθενται στην παρούσα Βουλή, για να αρθθούμε όλοι στο ύψος των περιστάσεων είναι κατά τη δική μου άποψη, το άρθρο 14 το οποίο αφορά τη διαφάνεια και την πολυφωνία στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, το περίφημο άρθρο για το «Βασικό Μέτοχο» όπως έχει αποτυπωθεί και έχει καταγραφεί στη συλλογική μνήμη αλλά και στην πολιτική μνήμη, το άρθρο 16, το άρθρο 24, το άρθρο 100 για τη σύσταση του συνταγματικού δικαστηρίου και βεβαίως, μια σειρά από άλλες διατάξεις. Σημαντική θεωρώ επίσης τη διάταξη που αφορά –η οποία βεβαίως είναι ερμηνευτική δήλωση του 101- την αναβάθμιση των νησιωτικών και απομονωμένων ορεινών περιοχών, τη διάταξη του άρθρου 101 Α που αφορά τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας και την Επιτροπή Ανταγωνισμού, αφού μια αναθεώρηση πρέπει να παίρνει υπ' όψιν της όχι μόνο τα κοινωνικά δεδομένα όχι μόνο τα πολιτικά χαρακτηριστικά, όχι μόνο τη νομική ανεπιληψιμότητα αλλά την κοινωνική σύγκλιση αλλά και την ψηφιακή οικονομία αλλά και όλα τα νέα δεδομένα, εκείνα τα οποία θα πρέπει να καθιστούν το Σύνταγμα, το θώρακα της πολιτείας και του πολίτη απέναντι σε μια σειρά ζητήματα, τα οποία εξειδικεύονται πλέον μέσα απ' αυτήν τη συνταγματική αναθεώρηση.

Θεωρώ, λοιπόν, επίσης σημαντική τη διάταξη του άρθρου 108 του Συμβουλίου Αποδήμου Ελληνισμού.

Νομίζω ότι αυτές είναι οι διατάξεις –η καρδιά αν θέλει κάποιος να κατασταλάξει ποιες είναι οι διατάξεις εκείνες- οι οποίες δίνουν χυμό, δίνουν συνταγματικό, νομικό, κοινωνικό, πολιτικό πρωτίστως περιεχόμενο στη διαδικασία Αναθεώρησης του Συντάγματος.

Θέλω, λοιπόν, εδώ να πω ότι απ' αυτές όλες τις διατάξεις, κορυφαίες είναι αυτές των άρθρων 16, που αφορά την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, τη δυνατότητα ίδρυσης μη κρατικών, μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το άρθρο 24 που αφορά την προστασία δασών και δασικών εκτάσεων και νομίζω επίσης, το άρθρο 100, για τη σύσταση του συνταγματικού δικαστηρίου, καθώς επίσης, και το άρθρο 101 Α και το άρθρο 108, που σας είπα προηγουμένως. Νομίζω ότι αυτά είναι τα άρθρα που πραγματικά αποτυπώνουν με εύλογο τρόπο, προφανέστατα το συνταγματικό χυμό και την πολιτική ουσία αυτής της συνταγματικής Αναθεώρησης.

Κυρία Πρόεδρε, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, θεωρώ βαθιά συντηρητική –και θέλω να το καταθέσω μ' αυτήν την αφορμή- την άποψη ότι θα πρέπει μια μερίδα η οποία στην πρόσφατη λαϊκή εντολή –γιατί σας είπα στην αρχή και θέλω να κλείσω μ' αυτό- ο ελληνικός λαός έδωσε την εντολή στην κυβερνητική πλειοψηφία μέσα από την εκλογική διαδικασία με την ψήφο του, να ορίσει και να καθορίσει τη δημοκρατική νομιμοποίηση αλλά

και τη δέσμευση όλων των κομμάτων της Αντιπολίτευσης ξεκινώντας από την Αξιωματική και επεκτείνοντας αυτήν την εντολή σ' όλα τα κόμματα, με τα ποσοστά τα οποία τους έδωσε στις τελευταίες εκλογές, ώστε να σεβαστούν την εντολή του.

Αναφέρομαι στη βαθιά συντηρητική άποψη -κατά τη γνώμη μου- ότι απαγορεύω διά της μειοψηφικής μου άρνησης, τη δυνατότητα να οδηγήσουμε τη χώρα μπροστά και τη βαθιά συντηρητική άποψη ότι θα πρέπει να επιμείνουμε να επιδιώκουμε το κρατικό μονοπώλιο στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Αναφέρομαι στο άρθρο 16.

Όπως βαθιά συντηρητική άποψη, θεωρώ το γεγονός ότι στο άρθρο 24, παρά τις παραιτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και παρά την προσπάθεια που γίνεται, εμείς θέλουμε να εμμένουμε σε μία διατύπωση, η οποία δεν ανταποκρίνεται και δεν προστατεύει τα δάση και γενικότερα αυτό το οποίο είναι το διακύβευμα.

Άρα κλείνοντας, θέλω να πω ότι σ' αυτήν την Αναθεώρηση, πρέπει να αρθρούμε όλοι στο ύψος των περιστάσεων και οφείλουμε να το κάνουμε όχι με μικροκομματική ιδιοτέλεια αλλά με υψηλό αίσθημα ευθύνης, σεβόμενοι την εντολή του ελληνικού λαού.

Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη – Ψαρούδα): Ο κ. Μπούρας έχει το λόγο.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΠΟΥΡΑΣ: Κυρία Πρόεδρε, πράγματι τόνισε και ο εισηγητής μας, ο κ. Παναγιωτόπουλος, αλλά και όλοι οι συναδελφοί που μίλησαν από τη Νέα Δημοκρατία, αλλά ιδιαίτερα θα ήθελα να σταθώ στην επισήμανση που έκανε και ο κ. Κουβέλης, ότι και η λαϊκή εντολή της 16ης Σεπτεμβρίου ήταν σαφής, διότι ο ελληνικός λαός, μεταξύ των άλλων κυρίαρχα επέλεξε τη Νέα Δημοκρατία, γιατί είχε θέσει σε διαδικασία την συνταγματική Αναθεώρηση. Ειδικρινά εγώ λυπάμαι ιδιαίτερα, γιατί το ΠΑΣΟΚ απουσιάζει διαχρονικά από όλες τις μεγάλες κοινοβουλευτικές διαδικασίες.

Να θυμίσω την αποχώρηση από την πολύ σημαντική, στρατηγικής σημασίας επιλογή, χάριν της οποίας σήμερα είμαστε αυτοί που είμαστε στην Ευρώπη, της αποχώρησης από την ένταξη στην Ε.Ο.Κ., αλλά και τις τωρινές αποχωρήσεις από παού. Πουθενά δεν μετέχει. Και, πράγματι, εδώ ισχύουν απόλυτα όσα θυμόσοφα λέει ο λαός μας, όπως παραδείγματος χάριν «όποιος δεν θέλει να ζυμώσει, δέκα μέρες κοσκινίζει» ή εκείνο το «στρίβειν διά του αρραβώνος».

Έχω αυτόν τον ωραίο τόμο, που επί των ημερών σας έγινε με την προεδρία σας στη Βουλή και με την προεδρία στην Επιτροπή του κ. Τραγάκη, όπου δεν θέλω να κουράσω την Επιτροπή διαβάζοντας το τι ειπώθηκε, τόσο κατά την έναρξη διαδικασίας της συνταγματικής Αναθεώρησης από τον εισηγητή και όλους τους αγορητές του ΠΑ.ΣΟ.Κ. και από το γεγονός ότι η κοινωνία προχωρά, η κοινωνία έχει άλλα δεδομένα πλέον και ότι η συνταγματική Αναθεώρηση είναι αναγκαία.

Με ενδιαφέρει αυτό και θέλω να το τονίσω, γιατί αυτήν τη στιγμή, κάποιοι από μακριά κάνουν τον καμπόσο και νομίζουν ότι μ' αυτόν τον τρόπο, θα εμποδίσουν την κοινοβουλευτική μας δημοκρατία να προχωρήσει.

Στην τελευταία συνεδρίαση, λοιπόν, και πριν προχωρήσουμε στη διαδικασία της ψηφοφορίας, τονίστηκαν τα καλύτερα λόγια για τη διαδικασία των -αν δεν απατώμαι- δεκαοκτώ συνεδριάσεων και όχι απλών συνεδριάσεων αλλά πολύωρων, που κρατούσε πολλές φορές και οκτώ και δέκα ώρες η κάθε συνεδρίαση.

Είπε μεταξύ άλλων τότε και πριν αρχίσουν οι ψηφοφορίες ο εισηγητής του ΠΑ.ΣΟ.Κ., ότι όλοι οι συναδελφοί έκαναν διεισδυτική και ενδελεχή παρουσίαση των διαφόρων απόψεων και ότι με απόλυτη ελευθερία, υπηρεττήθηκε στο μέγιστο βαθμό το γράμμα και το πνεύμα του Συντάγματος.

Και πάω λίγο παρακάτω, για να μην κουράσω, όπου λέει όλο επαινετικά λόγια στον Πρόεδρο «θέλω κι εγώ να σας ευχαριστήσω, διότι σε γενικές γραμμές η προεδρία σας, βοήθησε την εργασία αυτή. Οι επαφές μας ήταν άψογες. Βέβαια οι επαφές αυτές, εξυπηρετούνται από το γεγονός ότι μας συνδέει βαθύτατη αλληλεγγύη, η οποία είναι κλπ...».

Να πω ότι είπαν οι εισηγητές των άλλων κομμάτων;

Και κάποια στιγμή βρήκε μία αφορμή άνευ λόγου, διότι οι ψηφοφορίες στην Επιτροπή ήταν τυπικές και όχι ουσιαστικές, διότι η ψηφοφορία που θα παρέπεμπε σε μας σήμερα, το ποια άρθρα και ποιες παραγράφους άρθρων θα αναθεωρήσουμε, ήταν αρμοδιότητα της Ολομέλειας της Βουλής. Αλλά το ΠΑ.ΣΟ.Κ. δεν έχει θέσεις, δεν μπορούν να συμφωνήσουν μεταξύ τους.

Θυμάστε τι είχε γίνει με το άρθρο 16. Κορυφαίο άρθρο. Και δεν θα τονίσω εγώ γιατί, θα τονίσω όταν έλθει η μέρα να το συζητήσουμε. Είναι ένα κορυφαίο άρθρο, για το οποίο οι μισοί από το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ήταν υπέρ και οι άλλοι μισοί ήταν κατά. Έπρεπε να βρουν φυγή διεξόδου. Το ίδιο κάνουν και σήμερα. Δεν υπάρχει κανένας άλλος λόγος. Αυτό είναι εμπόδιο στην κοινοβουλευτική δημοκρατία, το οποίο κάνει σήμερα το ΠΑ.ΣΟ.Κ.. Και ο διάλογος, η ανταλλαγή θέσεων και απόψεων, η διαφωνία, η κατάθεση προτάσεων, είναι στοιχεία της δημοκρατίας. Οι αποφάσεις λαμβάνονται από την πλειοψηφία, που ο λαός με την ψήφο του δίνει.

Θέλω να θεωρήσω στο σημείο αυτό, πάρα πολύ θετική την παρουσία των άλλων κομμάτων και του Κ.Κ.Ε. και του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. και του ΛΑ.Ο.Σ.. Είναι πάρα πολύ θετική και πιστεύω ότι πρέπει όλοι μας, να αρθρούμε στο ύψος της αποστολής μας, να λειάνουμε κάποιες διαφορές μας και να βρούμε σε αρκετά θέματα κοινές θέσεις, για το καλό της χώρας μας και του λαού που μας εμπιστεύτηκε, να τον υπηρετούμε όλοι μας.

Πιστεύω, λοιπόν, ότι η διαδικασία αυτή, δεν είναι διαδικασία αντεγκλήσεων, διαδικασία κομματικών ανταλλαγών και σκοπιμοτήτων, είναι ουσία της δημοκρατίας. Ζούμε σε μία εποχή, που πρέπει να θωρακίσουμε τη δημοκρατία και οφείλουμε όλοι να είμαστε παρόντες. Εγώ λυπάμαι ιδιαίτερα, για την απουσία του κόμματος που θέλει να κυβερνήσει τον ελληνικό λαό ή που για είκοσι χρόνια κυβέρνησε αλλά εδώ πάντα θέλει το δικό σου, δικό μου. Το βλέπουμε σ' όλη τη συμπεριφορά και το είδατε κι εσείς, κυρία Πρόεδρε, και γνωρίζετε γιατί το λέω στη διαδικασία λειτουργίας της δημοκρατίας γενικά με τις ανεξάρτητες αρχές.

Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη – Ψαρούδα): Ο κ. Δένδιας έχει το λόγο.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ-ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΕΝΔΙΑΣ: Κυρία Πρόεδρε, κατ' αρχήν μία και κάνουμε μία γενική τοποθέτηση σ' αυτήν τη συζήτηση για το ρόλο αυτής της Αναθεώρησης, θα ήθελα να πω ότι εδώ υπήρξε μία λαμπρή ευκαιρία, να διευκρινιστούν μέσα από αυτήν τη διαδικασία, σημαντικά ζητήματα που αφορούν τον τόπο.

Πρώτο και κορυφαίο και νομίζω ότι τέθηκε και από αρκετούς από τους εισηγητές, ήταν το θέμα της σχέσης του Συντάγματος με την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Αυτό αφορά τόσο το 28.3, για το οποίο έγινε και εκτενής συζήτηση στον πλαίσιο της προηγούμενης επιτροπής αλλά και για τον τρόπο εισαγωγής του Ευρωπαϊκού Δικαίου μέσα από τις οδηγίες στο ελληνικό Δίκαιο.

Από εκεί και πέρα, έγινε μία μεγάλη συζήτηση για τη σχέση των εξουσιών, δηλαδή της νομοθετικής εξουσίας με την εκτελεστική εξουσία και τις ανισορροπίες, που σιγά-σιγά παρατηρούνται στην λειτουργία του συστήματος και νομίζω ότι είναι πανθομολογούμενες. Θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί το κεφαλαιώδες θέμα της σχέσης του ανθρώπου και του πολίτη με το περιβάλλον στο πλαίσιο του άρθρου 24 κατ' αρχάς, αλλά και στο πλαίσιο άλλων διατάξεων. Επίσης θα μπορούσε να συζητηθεί εκ νέου το θέμα του ρόλου του χώρου ανάπτυξης της ιδιωτικής, της ατομικής ελευθερίας σε σχέση με το δημόσιο χώρο, γιατί θεωρώ -θα μου επιτρέψετε να το πω- ότι αδικούμε το επιχείρημα, εάν το εμφανίσουμε ως σχέση ιδιωτικού και δημοσίου και μάλιστα «καθαγιάζοντας» το δημόσιο και «δαμονοποιώντας» το ιδιωτικό.

Η γενική κατεύθυνση της κοινωνίας παγκόσμια, όχι μόνο στην Ελλάδα, είναι υπέρ της μεγαλύτερης προστασίας της ατομικής ελευθερίας και έτσι θετικά πρέπει να το δούμε, όχι αρνητικά και αναφέρομαι και στο ζήτημα του άρθρου 16, αλλά και άλλων θεμάτων, τα οποία ορισμένοι εξ υμών στηρίζουν και είναι πλέον

πέραν των προτεινόμενων τροποποιήσεων. Αναφέρομαι στην άρση της μονιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων γενικά, κάτι το οποίο σαν άποψη βεβαίως, δεν κατέστη δυνατό να περάσει στην Αναθεώρηση.

Από και πέρα, έτσι όπως έχει διαμορφωθεί η κατάσταση σήμερα, εξαιτίας της απουσίας της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης, υπάρχει μία πέραν της ανταπόκρισης στην κοινωνία βαρύτητα της γνώμης των μικρότερων κομμάτων. Είναι προφανές ότι και τα τρία μικρά κόμματα αυτήν τη στιγμή, στο πλαίσιο της διαδικασίας της συνταγματικής Αναθεώρησης, έχουν δικαίωμα αρνησικυρίας, βέτο. Οποιοδήποτε από τα τρία μικρά κόμματα δεν ψηφίσει μία διάταξη, είναι προφανές ότι η διάταξη αυτή δεν περνάει.

Θα μου επιτρέψετε να πω ότι κατά την άποψή μου, είναι λανθασμένη η αντίληψη ότι αν δεν αναθεωρήσουμε καμία διάταξη, θα μπορέσουμε από και πέρα να προχωρήσουμε εκ νέου στην Αναθεώρηση του Συντάγματος, δημιουργώντας μία νέα Επιτροπή και καθιστώντας την επόμενη Βουλή, πάλι αναθεωρητική. Αυτή η άποψη, έχει διατυπωθεί και έχει υποστηριχθεί, βασιζόμενη στο επιχείρημα της πενταετίας από τη δημοσίευση των διατάξεων, που έχουν αναθεωρηθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Είναι μία άποψη, όχι ορθή η οποία δεν μπορεί να σταθεί. Άρα, ό,τι και να κάνουμε, κατά τη δική μου γνώμη, η επόμενη Βουλή δεν μπορεί να είναι Αναθεωρητική. Αυτό όμως δεν μπορεί να μας οδηγήσει, στο να εκτραπούμε σε αποδοχή απόψεων μόνο και μόνο για να πετύχουμε την Αναθεώρηση στο πλαίσιο της παρούσας Βουλής.

Θεωρώ ότι ύψιστη υποχρέωση της κυβερνητικής Πλειοψηφίας, είναι να προσπαίσει την κοινωνική πλειοψηφία. Δυστυχώς σ' αυτήν την αίθουσα, εξαιτίας της αντίληψης που έχει για τα δημόσια πράγματα το κόμμα της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης, η κοινωνική πλειοψηφία δεν εκφράζεται, δεν μπορεί να εκφραστεί. Άρα, λοιπόν, βρίσκμαστε μπροστά σε μία ελάχισσα Αναθεώρηση. Δεν μπορεί να γίνει αλλιώς. Ο κίνδυνός μας είναι η ελάχισσα Αναθεώρηση να γίνει και μία φλύαρη Αναθεώρηση, δηλαδή στην ανάγκη να φανεί ότι κάτι κάναμε, να μπούμε σε μία διαδικασία Αναθεώρησης διατάξεων, που κατά την άποψή μου είναι εκ του περισσού και δεν χρειάζονται.

Εγώ διατυπώνω σαν παράδειγμα –το έχω πει και στην προηγούμενη Επιτροπή– το άρθρο 20, παράγραφος 1 περί ανάγκης συνταγματικής κατοχύρωσης της προσωρινής δικαστικής προστασίας. Δεν αντιλαμβάνομαι για ποιο λόγο, πρέπει να μπου στο Σύνταγμα τέτοιες διευκρινίσεις και τέτοιες διατάξεις. Ξέρω ποιο είναι το από πίσω υποκρυπτόμενο. Υπάρχει μεγάλη πίεση, λόγω της καθυστέρησης έκδοσης αποφάσεων στην Ελλάδα από τις αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, βάσει της εθνικής σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, την οποία η χώρα έχει κυρώσει και συνεχώς καταδικάζεται. Όμως η λύση αυτού του προβλήματος, δεν μπορεί να είναι το να βάζουμε στο Σύνταγμα συλλήβδην διατάξεις σαν αυτήν του άρθρου 20, παράγραφος 1 περί κατοχύρωσης της προσωρινής δικαστικής προστασίας, που με κανέναν τρόπο δεν χρειάζεται.

Δυστυχώς δεν έχουμε τη δυνατότητα να αντιμετωπίσουμε άλλα σημαντικά ζητήματα, όπως το ζήτημα των ανεξάρτητων αρχών, που επίσης για μένα είναι κεφαλαιώδεις. Είχα τοποθετηθεί και στην προηγούμενη Βουλή. Θεωρώ ότι οι Ανεξάρτητες Αρχές όπως λειτουργούν, είναι ένα absurdum του πολιτικού συστήματος, δηλαδή δημιουργούμε ένα χώρο εναπόθεσης των αποφάσεων, των οποίων δεν θέλουμε να αναλάβουμε το πολιτικό κόστος. Δυστυχώς νομίζω ότι έτσι όπως είναι η Επιτροπή και όπως είναι η κατάσταση εξαιτίας της απουσίας του Π.Α.Σ.Ο.Κ., δεν μπορούμε να πάρουμε σημαντικές αποφάσεις.

Έχουμε, λοιπόν, μία σαφή επιλογή, ή να κάνουμε μία μικρή Αναθεώρηση, ή να κάνουμε μία φλύαρη Αναθεώρηση. Αυτές είναι οι επιλογές μας. Θεωρώ ότι θα πρέπει να επιλέξουμε το πρώτο, να κάνουμε μία Αναθεώρηση κατά το δυνατόν λακωνική, σ' αυτά στα οποία μπορούμε να πετύχουμε κοινό τόπο με τις άλλες δυνάμεις, που εκπροσωπούνται σ' αυτήν τη διαδικασία, μη αγνοώντας όμως, αλλά διατηρώντας πάντα στο πίσω μέρος του μυαλού μας ότι είμαστε υποχρεωμένοι να σεβαστούμε και

την κοινωνική πλειοψηφία, η οποία σ' αυτήν την αίθουσα και σ' αυτήν τη διαδικασία, δεν εκπροσωπείται.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Δένδια.

Ο κ. Σαλμάς έχει το λόγο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΟΥΓΑΣ: Κυρία Πρόεδρε, με τη συναίνεση των συναδέλφων, είναι δυνατό να μου δώσετε το λόγο, διότι πρέπει να βρίσκομαι στην Αίθουσα της Ολομέλειας;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Αν συμφωνούν οι συνάδελφοι. Πρόκειται να μιλήσουν ο κ. Σαλμάς και ο κ. Βορίδης.

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ: Μάλιστα, κυρία Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ορίστε, κύριε Μπούγα, έχετε το λόγο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΟΥΓΑΣ: Ευχαριστώ θερμά τους συναδέλφους.

Κυρία Πρόεδρε, είναι αναμενόμενο στην παρούσα Βουλή, να αντιμετωπίσουμε και την κριτική της διαδικασίας Αναθεώρησης του Συντάγματος και όχι μόνο των διατάξεων που καλούμεθα να αναθεωρήσουμε. Το λέω αυτό, διότι υπήρξε έντονη συζήτηση και μεταξύ πανεπιστημιακών καθηγητών, αλλά και μεταξύ πολιτικών και μάλιστα οι θέσεις είναι διαφορετικές, για το αν θα πρέπει η συνταγματική Αναθεώρηση να γίνεται σε δύο Βουλές ή αν θα πρέπει να εξαντλείται σε μία Βουλή. Την δεύτερη άποψη μάλιστα, την έχει υποστηρίξει και εξακολουθεί να την υποστηρίζει, συνάδελφος πλέον, καθηγητής του Συνταγματικού Δικαίου.

Νομίζω όμως ότι και από τη συνταγματική Αναθεώρηση για την οποία συζητάμε, προκύπτει με πολύ μεγάλη ευκρίνεια ότι είναι αναγκαίο να υπάρχουν ενδιάμεσα οι εκλογές, έτσι ώστε να έχουμε τη λαϊκή εντολή, τη λαϊκή εξουσιοδότηση, η Αναθεωρητική Βουλή να προχωρήσει στην Αναθεώρηση του Συντάγματος, αλλά και για να έχει επέλθει η αναγκαία ωρίμανση, που είναι και πολιτικά, αλλά και νομικά αναγκαία, προκειμένου να καταλήξουμε στη διατύπωση των αναθεωρημένων διατάξεων.

Το Σύνταγμά μας, είναι ένα Σύνταγμα που δεν είναι πολύ αυστηρό, υπό την έννοια ότι περιλαμβάνει μία συγκεκριμένη διαδικασία Αναθεώρησης και περιλαμβάνει και ένα χρονικό διάστημα πέντε ετών, για να ξεκινήσει μία νέα Αναθεώρηση. Αυτό είναι επιβεβλημένο να γίνεται, δηλαδή να μην έχουμε ένα πολύ αυστηρό Σύνταγμα και είναι επιβεβλημένο, διότι και το διεθνές, κυρίως όμως το ευρωπαϊκό περιβάλλον, εξελίσσεται ταχύτατα. Προκύπτει πλέον η αδήριτη ανάγκη, εναρμόνισης και των συνταγματικών διατάξεων μ' αυτό το νέο και ταχέως εξελισσόμενο διεθνές και ευρωπαϊκό περιβάλλον.

Είναι επίσης γεγονός ότι και η ελληνική κοινωνία, ζητά μεταρρυθμίσεις. Οι μεταρρυθμίσεις που ζητούνται από την κοινωνία, δεν είναι δυνατό να γίνουν με βάση τις υφιστάμενες συνταγματικές διατάξεις και νομίζω ότι σ' αυτό έχουμε καταλήξει όλοι. Όμως ορισμένες πολιτικές δυνάμεις –και αναφερόμαι στην Αξιωματική Αντιπολίτευση– αντί να εκμεταλλευθούν αυτό το κοινωνικό momentum, αντί να εκμεταλλευθούν αυτήν την πίεση για μεταρρυθμίσεις της κοινωνίας, δυστυχώς αφήνονται να χειραγωγούνται από διάφορες εσωκομματικές σκοπιμότητες και αυτό δεν είναι απλώς κάτι που πρέπει να μας προκαλεί θλίψη. Είναι εξαιρετικά οδυνηρό, διότι χάνουν –όχι η ελληνική πολιτεία ή η ελληνική κοινωνία– μία πολύ μεγάλη ευκαιρία, να ανταποκριθούν προς το λαϊκό αίτημα.

Κυρία Πρόεδρε, σ' αυτήν τη Βουλή, θα μας απασχολήσει η διατύπωση των ρυθμίσεων. Πρέπει να πάμε σε μία λακωνική διατύπωση ή πρέπει η διατύπωση των αναθεωρητέων διατάξεων, να είναι περισσότερο λεπτομερής; Νομίζω ότι πριν μπούμε στις επιμέρους ενότητες, θα κληθούμε να δώσουμε μία απάντηση. Προσωπική μου άποψη είναι –και δεν ξέρω αν υιοθετείται από άλλους συναδέλφους– ότι θα πρέπει κατά λακωνικό τρόπο, να διατυπώνονται οι διατάξεις του Συντάγματος και να αφήνεται περιθώριο σε εκτελεστικούς ή σε νόμους-πλαίσια, προκειμένου να επιτυγχάνονται οι επιμέρους λεπτομερείς ρυθμίσεις.

Επίσης σ' αυτήν την πρώτη τοποθέτησή μου, θα ήθελα να πω πως όλοι μας οφείλουμε να αποφεύγουμε εκφράσεις και διατυπώσεις των απόψεών μας, οι οποίες ενέχουν είτε επίθεση, είτε

πολύ περισσότερο προσβολή προς θεσμούς. Αναφέρομαι συγκεκριμένα στη δικαιοσύνη, διότι είναι άσκοπο και νομίζω ότι δημιουργεί και κινδύνους, να επιτιθέμεθα σε βάρος της δικαιοσύνης, που έχει αποδείξει τουλάχιστον μεταπολιτευτικά ότι λειτουργεί και αποτελεί το έσχατο καταφύγιο των Ελλήνων πολιτών, όταν θίγονται τα έννομα συμφέροντά τους και τα δικαιώματά τους.

Θα τεθεί και ετέθη από ορισμένους συναδέλφους το θέμα της συμβατότητας του ελληνικού Συντάγματος προς το Ευρωπαϊκό Δίκαιο, και το πρωτογενές και το δευτερογενές, και σε περίπτωση σύγκρουσης ποιο υπερισχύει ποιο.

Επιτρέψτε μου να πω, κύρια Πρόεδρε, να πω ότι αυτό το ζήτημα, δεν θα λυθεί από εμάς. Δεν θα λυθεί καν από το Εθνικό μας Κοινοβούλιο, όπως δεν μπορεί να λυθεί και από τα εθνικά Κοινοβούλια των χωρών-μελών, που μετέχουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό το ζήτημα έχει επιλυθεί, γνωρίζουμε τι κατ'ελάχιστον και κατά τρόπο εναργέστερο, αντιμετωπίζεται και επιλύεται και με βάση τη νομολογία του ΔΕΚ. Κατά συνέπεια, να αναλωθούμε σε απρόσφορες συζητήσεις για θέματα τα οποία έχουν διευκρινιστεί, το θεωρώ περιττό.

Και μία τελευταία παρατήρηση, για την οποία μου έδωσε αφορμή η άποψη που διατυπώθηκε από το συνάδελφο κ. Δένδια. Δεν είναι περιττή η συνταγματική κατοχύρωση της προσωρινής προστασίας. Αντίθετα, η εν λόγω συνταγματική διάταξη, απλώς δεν θα αφήσει καμμία απολύτως αμφιβολία για το τι ισχύει. Σήμερα δεν νομίζω ότι αμφισβητείται από πολλούς εάν καταλαμβάνεται από τη συνταγματική προστασία του άρθρου 20 και η προσωρινή προστασία, δηλαδή τα ασφαλιστικά μέτρα, ή στη διοικητική δικαιοσύνη ή προσωρινή αναστολή ορισμένων πράξεων, κατά των οποίων ασκείται αίτηση ακύρωσης. Αυτό νομίζω ότι και σήμερα δεν είναι αμφισβητούμενο. Η συνταγματική Αναθεώρηση, δεν πρέπει να γεννά κανένα πρόβλημα. Αντίθετα, πρέπει να θεωρήσουμε ότι με έμφαση τονίζει αυτό το οποίο και σήμερα από όλους γίνεται δεκτό.

Ευχαριστώ πολύ, κυρία Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Μπούγα.

Το λόγο έχει τώρα ο κ. Σαλμάς.

ΜΑΡΙΟΣ ΣΑΛΜΑΣ: Ευχαριστώ, κυρία Πρόεδρε.

Είναι πραγματικότητα ότι βρισκόμαστε στην κορυφαία κοινοβουλευτική διαδικασία της Αναθεώρησης του Συντάγματος. Είμαι από αυτούς, που έχουν την τύχη να συμμετέχουν για δεύτερη φορά σ' αυτήν τη διαδικασία. Είμαστε, μάλιστα, στη δεύτερη φάση της, γιατί διανύουμε ήδη την Αναθεωρητική Βουλή και όσοι από εμάς έζησαν τη συζήτηση στην αρμόδια Επιτροπή, στην προηγούμενη προαναθεωρητική Βουλή, θα ξέρουν ότι σήμερα η Επιτροπή είναι λαβωμένη από την αλλαγή των συσχετισμών των κομμάτων που συμμετέχουν.

Τι είναι σήμερα διαφορετικό απ' ότι στην προηγούμενη προαναθεωρητική διαδικασία; Είναι η απουσία της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης. Έχει δικαίωμα το κάθε κόμμα, να αποφασίζει εάν θα παρευρεθεί ή όχι σε μία διαδικασία. Κρίνεται. Αυτό, όμως, για το οποίο έχει υποχρέωση, είναι να έχει άποψη και να έχει πει στον ελληνικό λαό γιατί το κάνει αυτό. Όσοι από εμάς ζήσαμε τον τρόπο με τον οποίο αποχώρησε το ΠΑ.ΣΟ.Κ. από την ψηφοφορία, εκπλαγίκαμε και κανείς δεν έχει πειστεί, για το εάν τελικά η Αξιωματική Αντιπολίτευση ήθελε την Αναθεώρηση του Συντάγματος ή δεν την ήθελε, διότι εάν δεν την ήθελε, τότε απορώ γιατί κατέθεσε προτάσεις, τις οποίες μάλιστα υπερψήφισαμε εμείς και άλλα κόμματα. Απορώ γιατί, εάν ήθελε αυτήν τη διαδικασία, στη συνέχεια τις απόψεις και τις ιδέες που υποστήριζε, τις εγκατέλειψε τόσο εύκολα. Εάν από την άλλη μεριά δεν ήθελε τη συνταγματική διαδικασία, τότε ομολογώ ότι ήταν όχι σοβαρός τρόπος να το εκφράσει και να υπαναχωρήσει από τις αρχικές του θέσεις.

Έχει δικαίωμα ένα κόμμα, να απέχει από αυτή την κορυφαία διαδικασία; Τυπικά ναι. Έχει μία λευκή εντολή από τους εντολοδόχους πολίτες και είναι δικαίωμά του, να τη διαχειριστεί με τρόπο τέτοιο, ώστε να απέχει της συνταγματικής του επιταγής, που είναι να ασκεί κριτική και να εκφράζει θέσεις στις διαδικασίες.

Στην ουσία, όμως, κυρία Πρόεδρε, дуόμισι εκατομμύρια Έλληνες σήμερα, δεν εκφράζονται σ' αυτήν τη διαδικασία διά των αντιπροσώπων τους. Δεν εκφράζεται μία συγκεκριμένη πολιτική ιδεολογία σ' αυτήν τη διαδικασία και στην πράξη. Εάν το δει κάποιος, βλέπεται η διαδικασία. Φαντάζομαι ότι όλοι είμαστε πεπεισμένοι ότι το αποτέλεσμα μίας διαδικασίας όπου συμμετέχει μόνο μία κυβέρνηση, είναι δυσμενέστερο από το να συμμετέχει και σύσσωμη η Αξιωματική Αντιπολίτευση, χωρίς να υποτιμώ την παρουσία των μικρότερων κομμάτων, που έχουν το ρόλο της αντιπολίτευσης.

Μία δεύτερη παρατήρηση την οποία θα ήθελα να κάνω, είναι ότι η παρενέργεια της απουσίας της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης από αυτήν τη διαδικασία –θετική παρενέργεια ομολογούμενης– είναι η ανάδειξη της ανάγκης απόλυτης συναίνεσης, προκειμένου να προχωρήσει η Αναθεώρηση του Συντάγματος. Δεν μιλώ μόνο γι' αυτό στο οποίο αναφέρθηκε ο κ. Δένδιας, στο οποίο συμφωνώ, δηλαδή την απόλυτη κομματική συναίνεση, διότι πλέον αίρεται η έννοια του μικρού και του μεγάλου κόμματος. Πρέπει να συμφωνήσουν όλα τα κόμματα, για να μπορέσει να προχωρήσει η Αναθεώρηση του Συντάγματος, γεγονός, που αυτόματα αναδεικνύει τη σοβαρότητα που πρέπει να επιδείξουν τα μικρότερα κόμματα και τη μοναδική ευκαιρία, που τους δίνεται να συμφωνήσουμε όλοι μαζί.

Η συναίνεση αυτή, όπως είπα και πριν, ξεπερνά τη συναίνεση των κομμάτων. Απαιτείται συναίνεση της ισχυρής πλειοψηφίας των Βουλευτών. Και όταν λέω «ισχυρή πλειοψηφία των Βουλευτών», εννοώ ότι πρέπει από τους εκατόν ενενήντα οκτώ Βουλευτές που συμμετέχουν σ' αυτήν τη διαδικασία, να συμφωνήσουν οι εκατόν ογδόντα. Με το δεδομένο ότι δεν υφίσταται η έννοια της κομματικής πειθαρχίας σ' αυτήν τη διαδικασία ψηφοφορίας της συνταγματικής Αναθεώρησης, αναδεικνύεται και η μεγάλη σημασία της ατομικής ευθύνης του κάθε Βουλευτή. Το τελικό αποτέλεσμα μπορεί να είναι πιο ισχυρό, γιατί η μεγαλύτερη συναίσθηση ευθύνης του κάθε Βουλευτή, λόγω του περιορισμένου αριθμού που συμμετέχει στη διαδικασία του εκατόν ενενήντα οκτώ, θα τον οδηγήσει, σε πιο σοβαρή και μελετημένη απόφαση σε κάθε ψηφοφορία. Άρα το τελικό αποτέλεσμα από τους Βουλευτές που θα συμμετέχουν, θα έχει μεγαλύτερη βαρύτητα.

Το τρίτο με το οποίο θα ήθελα να κλείσω και στο οποίο αναφέρθηκα στην αρχή, είναι πώς μπορεί να αισθάνεται μία Βουλή και ένα κόμμα, όταν συζητείται άρθρο, το οποίο έχει προτείνει προς αναθεώρηση και το οποίο έχουν υποστηρίξει άλλα κόμματα και το ίδιο το κόμμα δεν βρίσκεται εδώ για να το υποστηρίξει. Οι διατάξεις που εμπεριέχονται στο Σύνταγμα, με δεδομένο ότι το Σύνταγμα δεν αναθεωρείται εύκολα κάθε μέρα, καταδεικνύουν την έλλειψη σοβαρότητας, που έχει η Αξιωματική Αντιπολίτευση.

Αναγκάστηκε να κάνω αυτήν την παρέμβαση, γιατί θέλω να παρακολουθήσει και ο ελληνικός λαός, που παρακολουθεί από το κανάλι της Βουλής αυτήν τη συζήτηση, ότι δεν μπορεί να ζούμε μέρες στη Βουλή, να έρχονται οι Υπουργοί Πολιτισμού και να είναι έτοιμοι να δώσουν εξηγήσεις για το έργο τους και να λείπει η Αξιωματική Αντιπολίτευση από τη συζήτηση του Συντάγματος. Δεν είναι δυνατόν να συζητούνται και να ψηφίζονται νόμοι και η Αξιωματική Αντιπολίτευση να απέχει. Θεωρώ ότι δεν βοηθά και θέτει σοβαρό πρόβλημα στη λειτουργία του πολιτεύματος.

Σας ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ευχαριστούμε πολύ.

Ο κ. Βορίδης έχει το λόγο.

ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ ΒΟΡΙΔΗΣ: Ευχαριστώ, κυρία Πρόεδρε, και ευχαριστώ και την Επιτροπή, που μου δίνει το δικαίωμα να ακουστώ, αν και δεν είμαι μέλος.

Επιτρέψτε μου, να ξεκινήσω απλώς με μία αναφορά στις ορθές, κατά τη γνώμη μου, σκέψεις των συναδέλφων της Νέας Δημοκρατίας για το ζήτημα της απουσίας της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης. Θεωρώ δε ότι και αυτό το οποίο έχει χρησιμοποιηθεί ως επιχείρημα, για να δικαιολογήσει την απουσία, είναι έωλο επιχείρημα, για να μη χαρακτηριστεί αλλιώς. Επίσης, η απουσία

από αυτήν τη διαδικασία, η οποία είναι μία κορυφαία στιγμή σε τελευταία ανάλυση, αφήνει την Αξιωματική Αντιπολίτευση έκθετη σε βαρύτατες, κατά τη γνώμη μου, πολιτικές ευθύνες.

Μια και είναι γενικές οι τοποθετήσεις, πάρα πολύ σύντομα –νομίζω ότι δεν θα χρειαστώ καν τα επτά λεπτά– θα τοποθετηθώ σε μερικά ζητήματα. Νομίζω ότι ορθά ετέθη, πως ειδικά τα τελευταία χρόνια, οι δύο τελευταίες Αναθεωρήσεις του Συντάγματος έχουν πάρει ένα χαρακτήρα, όπου προσπαθούν να διευρύνουν τρόπο τινά την παρέμβαση του συνταγματικού νομοθέτη και τον βάζουν στα χωράφια του κοινού.

Οφείλουμε, διαφυλάσσοντας την ίδια την αξία και την ποιότητα του Συντάγματος, να κατανοούμε ότι το Σύνταγμα, δεν έρχεται να ρυθμίσει περιπτώσιολογικά τι πρόκειται να συμβεί μέσα στην κοινωνία.

Αυτό έχει μία σχέση και με μία θέση την οποία θα υποστηρίξω περαιτέρω. Το Σύνταγμα, πέρα απ' όλα τα άλλα, είναι η πηγή της νομιμοποίησης του δικαίου. Μέσα σ' ένα θετικό κανονιστικό σύστημα, μέσα σε μια –αν θέλετε– θετικιστική αντίληψη για το δίκαιο, το Σύνταγμα είναι εκείνο που νομιμοποιεί τον κοινό νομοθέτη και από το Σύνταγμα πηγάζει ακριβώς η δυνατότητα του κοινού νομοθέτη, να παράγει κανόνες δικαίου.

Όμως, δεν είναι το ίδιο το Σύνταγμα το οποίο θα ρυθμίσει αυτά, τα οποία θα πρέπει να καταλείπονται στον κοινό νομοθέτη. Εδώ, λοιπόν, νομίζω ότι η θέση του ελληνικού Κοινοβουλίου σ' αυτήν την Αναθεώρηση, θα πρέπει να είναι σ' ό,τι αφορά στις διατυπώσεις, αφηρημένες γενικές διατυπώσεις, που δείχνουν κατευθύνσεις και που δεν προσπαθούν να ρυθμίσουν αυτό, που πρέπει να ρυθμίζει ο κοινός νομοθέτης. Θα ακυρώσουμε, κατά τη γνώμη μου, τη συνταγματική λειτουργία, εάν αποπειρώμεθα να δεσμεύσουμε τον κοινό νομοθέτη.

Θα πω δε και το εξής: Κατά τη γνώμη μου, αυτό μαρτυρά και μια αντιδημοκρατική τάση, υπό την έννοια ότι θα πρέπει να αναγνωρίζουμε στον κοινό νομοθέτη ακριβώς τη δυνατότητα να νομοθετεί ευρέως, να ρυθμίζει τα του κοινωνικού γίνεσθαι ευρέως, βεβαίως χωρίς να αναιρεί τους γενικούς συνταγματικούς κανόνες. Η προσπάθεια να μετατρέψουμε το Σύνταγμα σε ρυθμιστή επιμέρους ζητημάτων, είναι μια προσπάθεια η οποία στην πραγματικότητα αποπειράται να εγκλωβίσει τη λαϊκή κυριαρχία, τη δημοκρατία, την κοινοβουλευτική έκφραση, έτσι όπως αυτή αποτυπώνεται κάθε στιγμή. Αυτό λοιπόν είναι το ένα.

Το δεύτερο που θα ήθελα να πω –και νομίζω ότι εδώ βρίσκομαι στον αντίποδα μιας τοποθέτησεως που έκανε ο εισηγητής της Νέας Δημοκρατίας, αλλά συμφωνώ μ' άλλα θέματα τα οποία ελέγχθησαν από συναδέλφους της Νέας Δημοκρατίας– είναι το εξής: Η αφετηρία μας στην προσέγγιση μιας σειράς θεμάτων, θα πρέπει να είναι η αντίστροφη. Το Σύνταγμα, δηλαδή, έρχεται κυρίως και πρωτίστως, για να προστατεύσει τα ατομικά δικαιώματα, να προστατεύσει την ελευθερία του ατόμου. Πρέπει να μας απασχολεί ως πρόβλημα η απομείωση της ατομικής ελευθερίας. Νομίζω ότι η βασική θέση όλων μας, πρέπει να είναι ότι πρέπει να διευρύνουμε, όσο είναι δυνατόν, τα όρια αυτής της ατομικής ελευθερίας και να είμαστε φειδωλοί στην επιβολή τέτοιου τύπου περιορισμών.

Άρα, λοιπόν, εδώ θα πρέπει αξιακά να αναγνωρίζουμε τη σημασία του ιδιωτικού χώρου. Δεν λέω ότι πρέπει να διαλύεται η κοινωνική συνοχή και ο κοινωνικός ιστός, αλλά ακριβώς θα

πρέπει να επεμβαίνουμε στον ατομικό χώρο, έχοντας στο μυαλό μας μόνο ότι πρέπει να κάνουμε ό,τι είναι αναγκαίο, για να διατηρούμε την κοινωνική συνοχή και την εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας. Αντίστροφη, δηλαδή, είναι η προσέγγιση. Δεν ξεκινάμε από μια λογική πλήρους –ας το πω έτσι– κοινωνικοποίησης της ατομικής ζωής και κατά παραχώρηση εκχώρησης ατομικών δικαιωμάτων, αλλά αντιθέτως.

Το τρίτο ζήτημα το οποίο ετέθη –και κατά τη γνώμη μου είναι ίσως και από τα προβληματικότερα θέματα σε θεωρητικό επίπεδο– είναι το ζήτημα της σχέσεως των εθνικών συνταγμάτων με το κοινοτικό δίκαιο. Οφείλω δε να πω ότι σ' ένα επίπεδο πάλι μιας θετικιστικής προσεγγίσεως του δικαίου, το μεγάλο θέμα είναι το εξής: Ακριβώς επειδή τα συντάγματα αποτελούν τους βασικούς χάρτες, την πηγή νομιμοποίησης, αποτελούν υπό μία έννοια μια «Grundröh», έναν βασικό κανόνα, έναν θεμελιακό κανόνα, υπάρχει πολύ μεγάλη δυσκολία στο πώς θα δικαιολογηθεί η παράκαμψή τους από κανόνες κοινοτικού δικαίου. Αυτό θα μπορούσε να γίνει μόνο, αν αναγνωριστεί ότι οι κανόνες του κοινοτικού δικαίου αποτελούν κανόνες υπερσυνταγματικούς, που σημαίνει ότι θα έπρεπε όχι απλώς να έχουμε μία διεθνή συνθήκη, αλλά θα έπρεπε να έχουμε ένα ευρωπαϊκό Σύνταγμα.

Εγώ από όσο ξέρω, αυτή η υπόθεση του ευρωπαϊκού Συντάγματος, δεν απειράθηκε ποτέ –όχι η μεταρρυθμιστική συνθήκη την οποία θα συζητήσουμε κάποια στιγμή στο εθνικό Κοινοβούλιο αλλά και τα δημοψηφίσματα τα οποία έγιναν δεν αφορούσαν ένα συνταγματικό κείμενο– ακριβώς γιατί στην πραγματικότητα, καμμία χώρα, κανένα κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν είναι διατεθειμένο να εκχωρήσει τέτοιου τύπου συνταγματικά δικαιώματα.

Εδώ, λοιπόν, βεβαίως, θα συμφωνήσω ότι δεν είναι κάτι το οποίο θα λυθεί από αυτήν την Επιτροπή ούτε ίσως από το εθνικό Κοινοβούλιο, αλλά νομίζω ότι είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι η προτεραιότητά μας –και οφείλουμε να το υπερασπιστούμε αυτό και να το διαφυλάξουμε– είναι ότι το ελληνικό Σύνταγμα, είναι ένα συνταγματικό κείμενο και δεν μπορεί να κάμπτεται από κανόνες δικαίου ούτε από διεθνείς συνθήκες η εθνική κυριαρχία, γιατί ακριβώς δεν πηγάζει η νομιμοποίηση απ' αυτούς.

Ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ευχαριστώ πολύ τους συναδέλφους. Ολοκληρώθηκαν οι εισηγήσεις.

Κυρία Παπακώστα, θα θέλατε να πείτε κάτι συμπληρωματικά;
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ-ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ: Κυρία Πρόεδρε, επειδή είπατε τώρα ότι λόγω του προβλήματος με την Αίθουσα δεν έχουμε δυνατότητα, θα τοποθετηθούμε στην επόμενη συνεδρίαση.

Ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ευχαριστούμε πολύ.

Επομένως περαιώνεται η συνεδρίασή μας και ευχαριστούμε εαυτούς και αλλήλους για τη συμμετοχή.

Κύριοι συνάδελφοι, δέχεστε στο σημείο αυτό να λύσουμε τη συνεδρίαση;

ΟΛΟΙ ΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ: Μάλιστα, μάλιστα.

Με τη συναίνεση της Επιτροπής και ώρα 12.35' λύεται η συνεδρίαση.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ANNA ΜΠΕΝΑΚΗ-ΨΑΡΟΥΔΑ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΛΕΥΡΗΣ